

Wm. W. Woodcock & Son.

928

W2

Q.2

พิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาพิชัยศาสตร์วิชาน

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๗

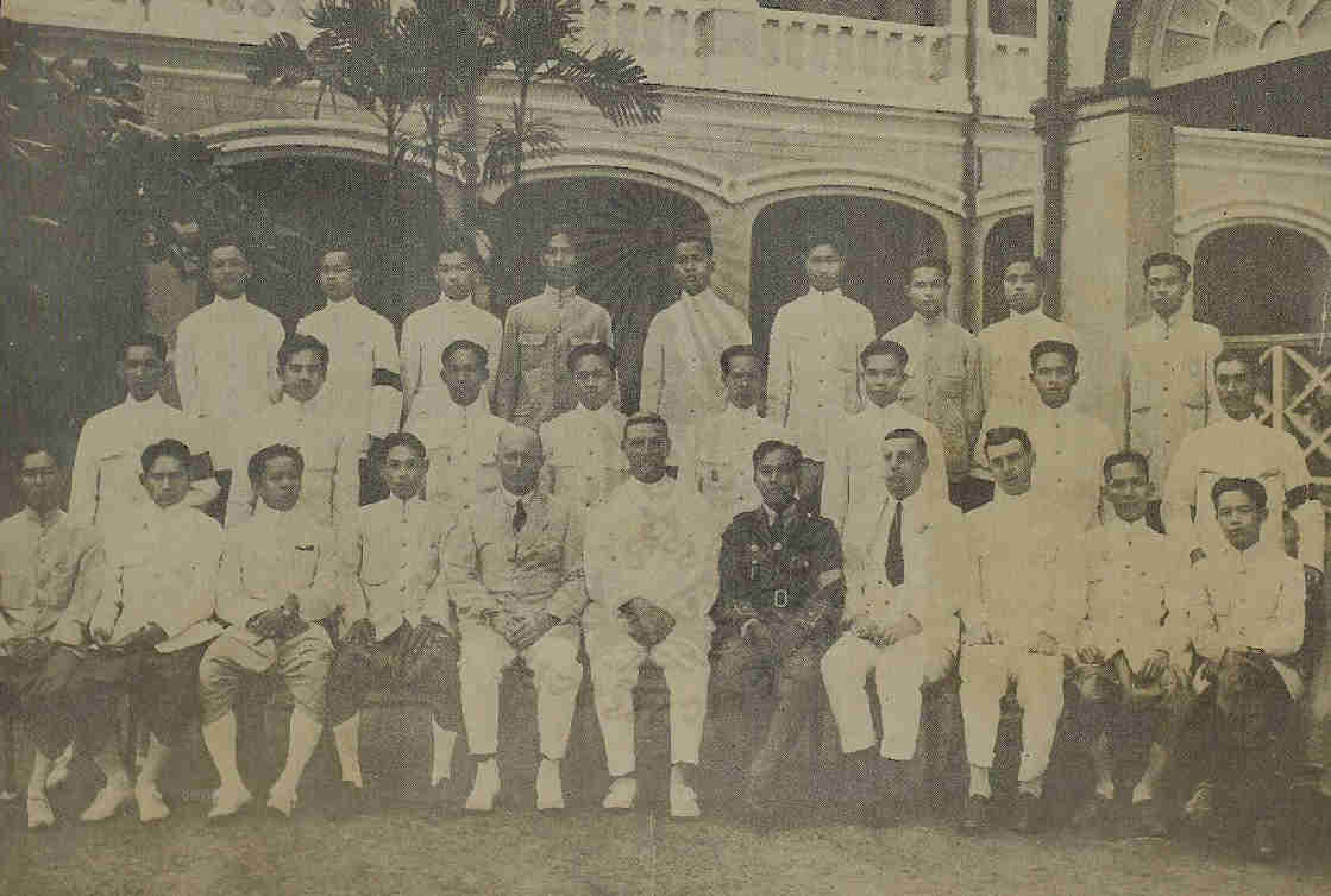

พระยาพนัชชยศาสตร์วิธาน

(อนุ วรรณแพทย์)

ชาติ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๓

มรณ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

รายชื่อเรียงตามลำดับจากซ้ายไปขวา

- แถวที่ ๑ นายสวัสดิ์ หัพพานนท์, ม.ล. พันธุ์ สิริวงศ์, หลวงกวีจรรยาวิโรจน์, นายภาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา, หลวงประโมทย์จรรยาวิภาช, นายรังษ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, หลวงลอกล้ำศาสตร์, นายปุ เปลี่ยนสายสืบ, ขุนสีขสุนทร.
- แถวที่ ๒ นายนารถ โพธิประสาท, นายชวน ช. สรพงศ์, นายชิต สุวรรณะโสภณ, ขุนจ้านงพิทยประสาท, ขุนกิตติวุฒิ, นายหล่อ เสถียรสุนทร, ขุนวิจิตรพาหนะการ, หลวงเสขสุนทร.
- แถวที่ ๓ หลวงทรงวิทยาศาสตร์, หลวงบิณฑ์วิทยาการ, พระปวโรฬารวิทยา, หลวงชูวิชากร, นายอี. เจ. กอดเฟรย์, นายนอร์แมน ชัตตัน, พระยาพนัชชศาสตร์วชิราน, นายเอ. จี. ไบมองต์, นายเอม. พี. คีน, หลวงอนุภาณศิษยานุศิษย์, พระเรียมวิรัชชพากย์, พระภิกษุโอ อรรณพเพ็ชร.

สารบัญ

หน้า

ประวัติ อำมาตย์เอก พระยาพนัชนยศาสตร์วิชาน

๑

พระยาพนัชนยศาสตร์วิชานกับสภาภาษาไทย

๑๓

ศิริธรรมาธิเบศ

ไว้อาลัยแก่พระยาพนัชนยศาสตร์วิชาน

๑๗

พล. อ. ราม

ไว้อาลัย

๑๕

ย่น มาลากุล

อาลัย

๒๑

ว. ชัยางกูร

แต่เจ้าคุณพนัชนยศาสตร์วิชาน

๒๒

เสฐียรโกเศศ

ไว้อาลัยแด่พระยาพนัชนยศาสตร์วิชาน

๒๓

หลวง ไศภนพิทยาภรณ์

คำไว้อาลัย

๒๖

สุวิน ชุนทระกุล

คำไว้อาลัยของพระพนัชนยสารวิเทศ

๒๗

พระพนัชนยสารวิเทศ

สังฆะอันพันตะน้อยเกี่ยวกับเจ้าคุณพนัชนยศาสตร์วิชาน

๓๑

อนสาสน์พนัชนยการ

การเล่นของลูกเสือ

๔๑

หลวงพนัชนยศาสตร์วิชาน

ประวัติ

อำมาตย์เอก พระยาพนัชยศาสตร์วิธาน

(อู๋ พรรณนะแพทย์)

พระยาพนัชยศาสตร์วิธาน นามเดิม อู๋ เป็นบุตรชนชั้นนเรศ (เจว็ด พรรณนะ-
แพทย์) และนางนัยนเวศ (อู๋ พรรณนะแพทย์) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ
เดือน ๓ จุลศักราช ๑๒๕๒ ตรงกับวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ณ บ้านเลขที่
๓๐๕๕ หน้าวัดเทพศิรินทร์ ตำบลสำราญราษฎร์ อำเภอสำราญราษฎร์ จังหวัด
พระนคร

การศึกษา เมื่อเยาว์วัย พระยาพนัชยศาสตร์วิธาน ได้เรียนหนังสือกับพระ-
อาจารย์นนท์ สำนักวัดราชนันทคาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ครั้นสอบไล่ได้ประโยค ๑
ชั้น ๓ แล้ว ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนของกรมหลวงวรเสฐรัฐสุภานุและโรงเรียนวัดสุทัศน์-
เทพวราราม ตามลำดับ สอบได้ประโยค ๒ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๐ สอบไล่ได้
ประกาศนียบัตรมัธยมพิเศษ โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ แล้วสมัครเป็นนักเรียนสอน
ที่โรงเรียนเบญจมพิตร สังกัดกรมศึกษาธิการ ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๓๐ บาท
นอกจากนี้ยังได้ทำงานพิเศษเป็นครูสอนโมเสรอังกฤษ สังกัดอาจารย์สมาคม ได้เงินเดือน
๒๐ บาท ถึงแก่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒

ระหว่างที่เป็นนักเรียนสอน พระยาพนัชยศาสตร์วิธาน ทำการสอนได้ผลดี
และเป็นนักกีฬาที่เล่นฟุตบอลด้วย กรมศึกษาธิการจึงคัดเลือกส่งไปศึกษาวิชาที่อ-
ณ ประเทศอังกฤษตามเงื่อนไขที่แจ้งอยู่ในหนังสือลงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑
ซึ่งเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เมื่อครั้งเป็นพระยาวุฒิสหบดีศรีศักดิ์ อธิบดีกรมศึก-
ษาธิการ มีไปถึงบิดาพระยาพนัชยศาสตร์วิธาน ว่า “ ถวายนายอู๋ บุคระท่านได้เล่าเรียน

วิชาภาษาอังกฤษอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา "เทพศิรินทร์" สำเร็จผลสอบถามหลัก
สูตรของโรงเรียน นัยว่าเป็นผู้มีความรู้สูงแล้ว บกนสมัครเรียนวิชาครูต่อไป
กรมศึกษาธิการจึงไต่ถามการทดลองเพื่อตรวจความรู้ ว่าเหมาะสมหรือไม่ ได้ทดลอง
ในการสอน เห็นว่าเหมาะสมได้ จึงเห็นควรส่งไปเรียน ณ ประเทศยุโรป เหตุฉะนั้น
กรมศึกษาธิการขอทราบว่

๑. ท่านจะยอมให้ นายชู้ ออกไปเรียนตามกรมศึกษาธิการระเทศการ
หรือไม่

๒. ถ้าท่านยอมให้ไปในเวลาที่เล่าเรียนอยู่ ณ ประเทศยุโรปนี้ ส่วนค่า
ใช้จ่ายที่จำเป็นทั้งปวง มีค่าเดินทาง ค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแต่งตัว เป็นต้น เช่นของ
รัฐบาลระเทศให้ ซึ่งทุกและผูกกิจการนักเรียน ณ ที่นั้นจะเป็นผู้คิด แต่นอกจากที่ทุกและ
ผูกกิจการเล่าเรียนในที่นั้นใครก็ได้แล้ว ถ้า นายชู้ จะใช้จ่ายเงินทองให้เหลือเพื่อไปก่อ
ความจำเป็น กองนี้ขอความจำเป็นส่วนที่ทรงสน และเช่นหน้าที่ของผู้ปกครองนักเรียนจะทรง
รับผิดชอบในข้อนี้

๓. เมื่อนายชู้ กำลังเล่าเรียนอยู่ก็ หรือเล่าเรียนสำเร็จแล้ว จะบอก
ย้ายส่งกลับไม่ใดและเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว จะต้องกลับมารับราชการในกรมศึกษาธิการ
ไม่น้อยกว่า ๑ ปี เว้นแต่กรมศึกษาธิการจะอนุญาตให้ย้ายไปที่ใด เมื่อใด จึงจะย้าย
ไปที่

ถ้าแต่ละท่านรับรองตามข้อความทั้ง ๓ ข้อนี้ได้แล้ว กรมศึกษาธิการจะไต่
จี้สั่งนายชู้ ออกไปเล่าเรียนในเร็ว ๆ นี้ ขอให้จดหมายตอบมาให้ทราบด้วย
หนึ่งขอชั่งแรงให้ทราบว่า การใช้จ่ายเงินทองที่รัฐบาลให้ในส่วนจำเป็นนั้น
นัยว่าเป็นการพอเพียงตามสมควรอยู่แล้ว นอกจากนั้นค่าธรรมเนียมของนักเรียนที่มักจะ
ขอรับรองมายังผู้ปกครอง ก็สำหรับใช้สอยในสิ่งที่ไม่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อระเบียบของ
ครู และผู้ปกครอง เพราะเงิน ว่าตามธรรมเนียมยอมเป็นสิ่งที่ทำให้คนหนุ่มทำเนนไปใน
ทางเสียโดยง่าย เหตุฉะนั้นไม่ควรตามใจนัก แต่ถ้าออกไม่ได้จะให้ข้าง ก็ขออย่าให้
ส่งทรงไปให้แก่ตัว ควรส่งไปยังราชทุก ขอให้ราชทุก หรือผู้จัดการข้างโน้นรักษา

ไว้ให้ใช้จ่ายแก่ในสิ่งที่สมควรจึงจะเป็นการดี” ทั้งนี้ บิดาพระยาพนิชยศาสตร์วิธาน
ได้ทักขบถกลงด้วย

ในคอนต้น พ.ศ. ๒๔๕๒ พระยาพนิชยศาสตร์วิธาน ได้ขอกเงินทางไป
ศึกษาคณะ ประเทศอังกฤษ รายงานฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๕๒ กล่าวว่า พระยาพนิชย-
ศาสตร์วิธาน ได้มาถึงประเทศอังกฤษเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๒ และได้
อยู่ในกรุงลอนดอนเป็นเวลา ๕ สัปดาห์ ในระยะเวลานั้นได้เรียนภาษาอังกฤษ ภาษา
ฝรั่งเศส คณิตศาสตร์ และความรู้ทั่วไปกับนายเชนส์ แยกคอก ต่อมาได้ไปพักผ่อน
ฤดูร้อนอยู่กับนายเออร์คเกอ ครูโรงเรียนเซลเลย์เซอร์ และเรียนวิชาต่าง ๆ เพิ่มเติม
กับครุมนัน ครั้นโรงเรียนเบ็ญสภาคเรียนใหม่ พระยาพนิชยศาสตร์วิธานเข้าเรียนที่
โรงเรียนเฟลสเท็ค แล้วเข้าพำนักอยู่ในหอเอลวิน และทางโรงเรียนได้จัดให้เข้าเรียน
ในชั้น อี. ๔ นอกจากเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์
คณิตศาสตร์ ในชั้นแล้ว ยังได้เรียนพิเศษ วิชาภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส เป็นส่วน
ใหญ่ สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมงกับครูเฉพาะตัว ผู้ดูแลนักเรียนไทยได้ให้ความเห็นใน
รายงานว่า พระยาพนิชยศาสตร์วิธานเรียนได้ดี แต่เป็นคนตั้งใจเรียนอย่าง
และคงจะเรียนได้ดีขึ้น เมื่อมีความเคยชินกับชีวิตของชาวอังกฤษ พระยาพนิชย-
ศาสตร์วิธาน จะได้เข้าสอบเพื่อรับประกาศนียบัตรของคอลเลจปริเซพเตอร์ ในขั้นต่อไป

พระยาพนิชยศาสตร์วิธาน เรียนอยู่ที่โรงเรียนเฟลสเท็ค จนถึงสภาคฤ-
ษี พ.ศ. ๒๔๕๓ (กรกฎาคม) แล้วออกจากโรงเรียนไปอยู่กับนายพิทซ์เยอร์สค ครู
กวศวิชาที่เมืองโฟกัสโจน และเรียนวิชาเพิ่มเติม ที่โรงเรียนเบ็ญสภาคเขาต่อด้วย
ครั้นถึงเดือนกันยายน ก็สอบได้ประกาศนียบัตรชั้นหนึ่งของคอลเลจปริเซพเตอร์ ใน
วิชาไวยากรณ์ และวรรณคดีอังกฤษ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เลขคณิต พืชคณิต
ตรีโกณมิติ การวัดหาเนอท์ เรขาคณิต และภาษาฝรั่งเศส จึงพร้อมที่จะเข้าเรียน
ต่อในมหาวิทยาลัย

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ พระยาพนิชยศาสตร์วิธานเริ่มศึกษาวิชา
ครูและวิชาพาณิชยศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยเรคคิง ซึ่งอยู่ในเครือมหาวิทยาลัยลอนดอน

ในสมัยนั้น ในชั้นแรกพระยาพนิชยศาสตร์วิชาน กุเหมือนจะชองใจที่จะทิ้งเรียน
วิชาครูทวย กิ่งปรากฏในหนังสือลงวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึงปลัดทูล
ฉลองกระทรวงธรรมการ

“ วนนเกล้า ฯ ไท่ขอข่าวจากเคอแนลชู่ม แจงว่าเกล้า ฯ จะตองศึกษาทาง
พานิชกรรม ตามคำสั่งขงกรมศึกษา กรงเทพ ฯ ความจริงเคอแนลชู่มพงแจงให้
เกล้า ฯ ทราบเหตุนี้ เมื่อเคอแนลชู่มมานเอง เกล้า ฯ หาทราบกชนเมื่อเขียนไปขอ
คำสั่งมิไคเขียนความคิดขงท่านเคอแนลก่อน

เมื่อคำสั่งทกมาแล้วกนจาเขียนคองเกล้า ฯ ปฏิบัติตาม แก่เกล้า ฯ ยังสงสัย
อยู่ว่า การศึกษาวิชาครูจะงกเสียหรือจะคงอยู่อย่างเดิม เกล้า ฯ ไคเขียนไปตามท่าน
เคอแนลแล้ว เมื่อไคข่าวอย่างไจจะกราบเรียนพระเกษพระเกษ ถ้ายหลัง

ความความรู้สึกขงเกล้า ฯ เห็นว่า การศึกษาทางพานิชกรรมแล้ว วิชาครู
ควรยกเลิก (ทารงเกล้า ฯ พงลงมือเรียนวิชาครูที่ University College Reading เมื่อ
เคอแนลชู่มมานเอง) วิชาพานิชกรรม เกล้า ฯ ปรุสอกชอบ แลเรียนคทจะไคศึกษา
วิชาน

วิชาพานิชการ ต้องการความรู้ทางภาษามากกว่าอย่างอื่น เกล้า ฯ ก็ไค
เริ่มศึกษาภาษาฝรั่งเศสมาแล้ว แก่จะมีโอกาสไคได้พอดต้องการ ก็ต้องอาศัยอยู่ใน
ประเทศฝรั่งเศส ในฝูงชนฝรั่งเศสนาน ๆ นเป็นครั้งแรกที่เกล้า ฯ มาโฮลิเตในประเทศ
นี้ แต่จะอยู่ไคเพียงเวลา ๒ เดือนเท่านั้น

ถ้าจะศึกษาวิชาพานิชการแล้ว เกล้า ฯ เห็นว่าควรหอยศึกษาภาษาฝรั่งเศส
ในประเทศฝรั่งเศสอย่างน้อยที่สุดสัก ๒ เดือน หรือขหนึ่ง เมื่อคยไป เมื่อวิชาทาง
ภาษนพอเขียนหลักตนแล้ว จะอนุญาตให้เกล้า ฯ ศึกษาภาษาเยอรมัน ซึ่งนับว่าเขน
ประโยชน์สำคัญขงพานิชการในประเทศเรา เกล้า ฯ จะมีความเต็มใจศึกษาภาษา
เหมือนกัน การเรียนภาษาต้องอาศัยอยู่ในบ้านเมืองซึ่งฝูงชนพูดภาษานั้น ๆ จึงจะทก
ให้มีความรู้ตามนเรวชน ตามความเห็นทเกล้า ฯ กราบเรียนมาน หาทราบเกล้า ฯ ไม่
ว่าเรียนความเห็นทหรือประการไค

เกล้า ฯ หากทราบเกล้า ฯ ไม่ว่า ถ้าจะศึกษาทางพาณิชย์การ ว่าจะต้องอยู่ใน
ประเทศอังกฤษจนตลอดเวลา (๓ ปี ?) ความหลักสำคัญของคอสเลส หรือไม่ ที่เกล้า ฯ
เขียนไปตามผู้ปกครองคุณ ไม่ได้อธิบายถึงความดีของเกล้า ฯ ดังที่ทราบเรียนมาน."

เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เมธธรรมเป็นพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ปลัด
กระทรวงธรรมการ จึงมีหนังสือขอร้องให้พระยาพนิชยศาสตร์วิธานทราบดังนี้

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๒๕ เดือน สิงหาคม ร.ศ. ๑๓๐

ถึง นายอู๋

จดหมายลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๓๐ ชำแจงไปด้วยเรื่องทนาย

พินเฮก ซี. จี. ชยุม จะให้เรียนวิชาพาณิชย์การ นั้น ทราบแล้ว

เวลานกรมศึกษาธิการกำลังจะจัดตั้งโรงเรียนการค้าชาย นายพินเฮก ซี. จี.
ชยุม รายงานไปว่า ถ้านายอู๋ มีนิสัยทางนี้ จะให้เรียนหรือไม่ กระทรวงธรรมการ
ได้คอยมาว่าตามนิสัยให้เรียน แต่ขอให้เข้าใจว่าการที่กระทรวงให้ นายอู๋ เรียนวิชา
ค้าขายนั้น ไม่ใช่ให้เรียนแล้วกลับไปเป็นพ่อค้า คือต้องการให้เรียนแล้วกลับไปเป็นครู
สอนวิชานี้ เพราะฉะนั้นจะทวงวิชาคนเสียไม่ได้เช่นอื่นหาก ก็การศึกษาจะไปอยู่ในประเทศ
ฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน นนกว่าเป็นแต่สำหรับคนที่จะเป็นพ่อค้าออก ไม่ใช่
จำเป็นสำหรับผู้ที่มาเป็นครูสอนวิชาพาณิชย์การนอ แต่ถ้าเรียนวิชาค้าขายต้องการเวลา
อีกยี่สิบปี จะอยู่ที่ใดหรือไม่ ถ้าอยู่ไม่ได้จะกลับเพียงจบวิชาครูแล้วก็ไป แต่อย่างไร
ก็ ในเรื่องการศึกษาของนายอู๋ กระทรวงจะได้ส่งมาทาง นายพินเฮก ซี. จี. ชยุม
ให้พิจารณาให้พังกาส่งนายพินเฮก ซี. จี. ชยุม เด็ด " พระยาพนิชยศาสตร์วิธาน
ปฏิบัติความคำสั่งของกระทรวงธรรมการ ได้ศึกษาวิชาครูและวิชาพาณิชย์ศาสตร์ จน
สอบได้ชั้นปริญญาพาณิชย์ศาสตร์ (Diploma in Commerce) ของวิทยาลัยเรกคิง นอก
จากนี้ ยังได้บรรจวดัดในวิชาต่าง ๆ ด้านการค้า (Commercial subjects) รายงานฉบับ
สุดท้ายของวิทยาลัยเรกคิง กล่าวไว้ว่า

“กิริยาท่าทางอย่างเป็นกันเองของเขาควรจะช่วย ให้เขาสอนได้ดีในประเทศ
ของเขา เขาพูดได้ชัดเจน และ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงต่าง ๆ ใด ๆ เขามีความประพฤติดี
และควรจะมีอนาคตที่น่าไปสู่ความสำเร็จ”

“His easy and sympathetic manner should enable him to teach well in
his own country. His speech is lucid, and his facts well arranged. His conduct was
good, and he should have a successful future.”

พระยาพนิตยาศัยศาสตราจารย์ได้ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศอังกฤษอีก ๖ เดือน เมื่อ
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ (พ.ศ. ๒๔๕๘) ได้ขอย้ายออกจากประเทศ
อังกฤษมาที่เมืองกรุงเทพฯ ชื่อ “มอเวีย” กลับประเทศไทย อธิการบดีไทย ประจำ
ประเทศอังกฤษ ได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ รายงานการ
ศึกษาของพระยาพนิตยาศัยศาสตราจารย์ ดังต่อไปนี้

“บุคคล มีสเตอร์ อารเธอร์ ทาตาร แทน ผู้จัดการ เล่าเรียน นักเรียน ชั่วคราว
ได้ทำรายงานเล่าเรียนของนายอู๋ มายิน มีใจความว่า นายอู๋ ได้เข้ามาเล่าเรียนใน
ประเทศอังกฤษ จนกระทั่งกลับเป็นเวลา ๕ ปีครึ่ง เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๑ นายอู๋ ได้เข้า
เรียนวิชาการค้าขายที่มหาวิทยาลัย เมืองเรตติงจนถึงปี ค.ศ. ๑๘๑๔ นายอู๋ ได้เรียน
สำเร็จตามหลักสูตร ได้ทุนทรัพย์ประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยนั้น และได้รับความ
ชมเชยของอาจารย์ใหญ่ ในมหาวิทยาลัยว่า เรียนดีมาก”

การรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ พระยาพนิตยาศัยศาสตราจารย์ เดินทาง
กลับจากประเทศอังกฤษ ถึง พระนคร และกระทรวงศึกษาธิการบรรจุ ให้เป็นอาจารย์
โรงเรียนพาณิชย์การ วัดมหาพฤฒาราม เงินเดือน ๑๕๕ บาท เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๕๗ ทำการสอนเป็นผลดีและรัฐบาลตราสารแสดงความเรียบร้อย เป็นที่
พอใจแก่กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นลำดับ เมื่อเดือนมกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๒ ประจำกองบัญชาการกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นอาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ครั้นวันที่ ๑๒

อันจากม พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้เลื่อนขึ้นเป็นรองหัวหน้ากองสอบไล่ แล้วเป็นหัวหน้ากอง
 สอบไล่ กรมศึกษาธิการ และอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลา ๕ ปี จึงได้พ้นจากหน้าที่ใน
 กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในเวลานั้นเรียกกันว่า กระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ ๓๑
 ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

ระหว่างราชการ อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ พระยาพนิตยศาสตร์วิชาน
 ได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเงินเดือนคงคชโยไน
 ยศ เป็นรองอำมาตย์เอก ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘
 อำมาตย์ตรี ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙
 อำมาตย์โท ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐
 อำมาตย์เอก ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖
 บรรดาศักดิ์ เป็นหลวงพนิตยศาสตร์วิชาน ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘
 พระพนิตยศาสตร์วิชาน ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๓
 พระยาพนิตยศาสตร์วิชาน ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ มงกุฎไทยชั้นที่ ๔ จตุรตถาภรณ์ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐
 รัตนกรณชั้นที่ ๕ ว.ป.ร. ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐
 รัตนกรณชั้นที่ ๔ ว.ป.ร. ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔
 มงกุฎไทยชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗

เงินเดือน พ.ศ. ๒๔๕๘ ๑๕๕ บาท
 พ.ศ. ๒๔๕๙ ๒๑๕ บาท
 พ.ศ. ๒๔๖๑ ๒๕๐ บาท
 พ.ศ. ๒๔๖๒ ๓๐๐ บาท
 พ.ศ. ๒๔๖๓ ๓๕๐ บาท
 พ.ศ. ๒๔๖๕ ๓๕๐ บาท
 พ.ศ. ๒๔๖๖ ๔๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๗

๔๒๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๘

๔๖๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๖๙

๕๐๐ บาท

(หนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ สภาภาษาชาวไทย มอบเงินเดือน ๖,๐๐๐ บาท

ไว้ ทางกระทรวงธรรมการ ให้จ่ายสำหรับเงินเดือนพระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์

เมื่อพระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ พ้นจากหน้าที่ในกระทรวงธรรมการ วันที่

๓๑ ธันวาคม ๒๔๗๐ แล้ว เงินเดือนสำหรับพระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ คงเหลืออยู่

๓ เดือน ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท สภาภาษาชาวไทยจึงได้เรียกคืน

ไปจ่ายให้พระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ ทางสภาภาษาชาวไทย โดยตรงต่อมา

พระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ เริ่ม ทำงานช่วย ทาง สภาภาษาชาวไทย ตั้งแต่วันที่

๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ในหน้าที่ประจำของอนุสภาภาษาชาวไทย ถึง พ.ศ. ๒๔๗๐

สันนิบาตสภาภาษาฯ ให้เงินอุดหนุนสภาภาษาชาวไทย สำหรับตำแหน่งเลขานุการ อนุ-

สภาภาษาชาวไทย เป็นประจำเดือน ๕๐๐ บาท สภาภาษาชาวไทย จึงได้มีมอบเงินเดือน

พระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ ในตำแหน่งเลขานุการของอนุสภาภาษาชาวไทยไว้ให้กระทรวง

ธรรมการจ่ายก็ยกแล้ว)

ราชการพิเศษ พระยาพนัชชยศาสตร์วิจารณ์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการหลาย

อย่าง เมื่อรับราชการอยู่ในเวลานั้น ได้ช่วยเหลือสภาธรรมการรักการลูกเสือ เช่น

ร่างรายงานประจำปีของการลูกเสือเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ได้ประจำการในกรมเสือ

ป่าเสนาทลวง และได้เลื่อนยศทางการเสือป่าชนเป็นลำดับ

นายหมู่กร

พ.ศ. ๒๔๕๕

นายหมวดตรี

พ.ศ. ๒๔๖๑

นายหมวดโท

พ.ศ. ๒๔๖๓

นายหมวดเอก

พ.ศ. ๒๔๖๕

นายกองตรี

พ.ศ. ๒๔๖๖

สมเด็จพระยาพนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา ได้สนใจ ในกิจการเป็น พิเศษเกี่ยวกับครู
และการแข่งขันฟุตบอล ในพระบรมราชูปถัมภ์ และได้ทำงานในตำแหน่งนี้ ได้ผลดีเกิน จน
ได้รับแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ คือ

เป็นเลขาธิการสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๐

กรรมการคณะฟุตบอลไทย พ.ศ. ๒๔๖๒

เหรียญกษัตริย์ฟุตบอลไทย พ.ศ. ๒๔๖๓

อนุกรรมการคัพส์ฟุตบอลไทย พ.ศ. ๒๔๖๔

เลขาธิการคณะฟุตบอลไทย พ.ศ. ๒๔๖๕

นายกกรรมการฟุตบอลกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๖๕

เกี่ยวกับการแข่งขันฟุตบอล พระยาพนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา ได้ตั้งตนเป็นผู้
คัดค้านหลายครั้ง และในการคัดค้านครั้งสำคัญ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร พระยาพนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา ก็ได้รับแต่งตั้ง ให้เป็น
ผู้คัดค้านจนเป็นที่พอใจพระราชหฤทัย ทรงมีพระกรุณาตามหาชีวิตอย่างสิ้นพัน แก่พระยา-
พนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา พระราชทาน บ้าน ทศชัย วัดมหาพฤฒาราม ให้อยู่มาเช่น เวลา
หลายปี

การทำงานที่สภาภาษาชาติไทย พระยาพนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา ดำรงตำแหน่ง
เลขานุการของสภาภาษาชาติ และประจำกองงานราชการ สภาภาษาชาติไทย เงินเดือน
๕๐๐ บาท ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาเนื่องจาก
มีการปรับปรุงจำนวนเจ้าหน้าที่เพื่อประหยัดรายจ่าย ทางสภาภาษาชาติไทยจึงได้แต่งตั้ง
ให้พระยาพนิตยศจาคศาสตราจารย์วิชา เป็นหัวหน้าสำนักงานกลางรับเงินเดือน ในอัตราใหม่
ดังต่อไปนี้

ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕	ได้เงินเดือน ๕๐๐ บาท
ตั้งแต่วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖	เงินเดือน ๕๕๐ บาท
ตั้งแต่วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕	เงินเดือน ๕๕๐ บาท
ตั้งแต่วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑	เงินเดือน ๕๐๐ บาท

ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เงินเดือน ๕๕๐ บาท

ตั้งแต่วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เงินเดือน ๖๐๐ บาท

ตั้งแต่วันที่ ๕ มีนาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ เงินเดือน ๖๕๐ บาท

พระยาพนิชชยศาสตร์วชิรญาณ ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้ากองกลาง เมื่อวันที่

๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๔ จระหว่งที่ทำงานที่สภาภาษาชาติไทย พระยาพนิชชยศาสตร์-

วชิรญาณ ใ้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก เมื่อวันที่ ๑๕

กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔

การทำงานเมื่อออกจากสภาภาษาชาติไทยแล้ว พระยาพนิชชยศาสตร์วชิรญาณ มี

ความรู้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษดี ประกอบกับมีนิสัยใจดีขี้อยิ้มถนุ จึงได้มีผู้

ที่เคารพรักทักวนขอรับให้ทำงานที่ท่านถนัดโดยเฉพาะเกี่ยวกับกาแปล ท่านก็

ยินดีที่จะทำงาน จึงได้ทำงานในตำแหน่งผู้วิเคราะห์ข่าว (News Analyst) ที่สำนัก

ข่าวสารอเมริกัน ถนนเพชรบุรี ตั้งแต่วันที่ปลายเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ครั้นถึง

เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านออกจากงานที่สำนักข่าวสารอเมริกัน เพราะว่า

สำนักข่าวสารอเมริกันเปลี่ยนวิธีกาเนนงาน เหมาได้รับใช้ที่กรมตรียุทธการแปลและบริษัท

ก็ได้ให้ท่านทำงานร่วมอยู่ต่อไป ครั้นถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านได้กลับเข้า

ทำงานในสำนักข่าวสารอเมริกันตามเดิม มีหน้าที่แปล เพราะว่าสำนักข่าวสารอเมริกัน

จัดการแปลเสียเอง ครั้นวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านก็พ้นจากตำแหน่ง

ในสำนักงานข่าวสารอเมริกัน แล้วได้เข้าทำงานในสำนักงานองค์การสนธิสัญญาป้องกัน

เอเชียอาคเนย์ (สปอ. หรือ SEATO) ในตำแหน่งพนักงานแปล คือมาเมื่อวันที่

๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑ ท่านพ้นจากหน้าที่ สปอ. เนื่องจาก ขอบขงคัยกาหนด

อายุผู้ทำงานในองค์การนั้น

พระยาพนิชชยศาสตร์วชิรญาณ มีความชำนาญเป็นอย่างดี ในการออกสลาก

กินแข่งรัฐบาล ได้ทำงานในตำแหน่งนี้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วยเหตุนี้สำนักงานสลาก

กินแข่งรัฐบาล จึงได้มีคำสั่งให้เข้าทำงานในตำแหน่งประจำกองกลาง ตั้งแต่วันที่

๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เช่นคนมา เงินเดือนตั้งเกษนจกรกรม

รัฐบาลของ ร.พณ.ร. ท่านจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พิจารณาว่าท่านเป็นผลงาน
คุณงามในการศึกษา จึงได้แต่งตั้งเป็นกรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่
๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒ นอกจากการเข้าร่วมประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ
ตามปกติ ท่านยังได้เป็นอนุกรรมการหาเงินของสภาการศึกษาแห่งชาติ

พระยาพลชัยศาสตร์ วราน ได้รับยกย่องว่า เป็นนักประพันธ์ ชนิเยยม หนังสือ
ใช้นามปากกาว่า "พรธนะแพทย" ได้แต่งและแปลหนังสือไว้มากเรื่อง เช่น นิยายจักร
มาทศย์ ที่แต่งและแปลรวมกับ นาคะประทีป (พระसारประเสริฐ) ก็มีเช่น เรื่อง เข็ค-
สแยบ์ ของ ชาร์ลสแลมย์ ส่วนใหญ่ลงพิมพ์ในหนังสือสามัคยาจารย์ และนิตยสาร
ต่าง ๆ นอกจากนี้ ท่านยังได้ค้นคว้าเรียบเรียงใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ เช่น หนังสือ
"สำนวนอังกฤษเป็นไทย" เป็นต้น

พระยาพลชัยศาสตร์ วราน ได้เข้าประกอบพิธีมงคลสมรส กับคุณหญิงช้อย
พลชัยศาสตร์ วราน และมีบุตรธิดากับคุณหญิงช้อย คุณสมประสงค์ และคุณแสง คือ

๑. นายกีฬา พรธนะแพทย (ถึงแก่กรรม)
๒. เด็กหญิงนรา พรธนะแพทย (ถึงแก่กรรม)
๓. นายชัยเฉลิม พรธนะแพทย
๔. นายชฎิล พรธนะแพทย
๕. เด็กชายพลชัย พรธนะแพทย (ถึงแก่กรรม)
๖. เด็กชาย ไม่นชื้อ (ถึงแก่กรรม)
๗. นางสาวอัญญา พรธนะแพทย
๘. นายประณีต พรธนะแพทย (ถึงแก่กรรม)
๙. นางสาวารุส (พรธนะ) พรธนะแพทย
๑๐. นางศิวา พรธนะแพทย
๑๑. นางนที อิศรางกูร ณ อยุธยา
๑๒. นายจารุจักร (นทีศน์) พรธนะแพทย
๑๓. นายชวติศเชาว์ (นทีศ) พรธนะแพทย
๑๔. นายไศลสิน (เรือบร) พรธนะแพทย

ในชั้นปลายชีวิตของท่าน ท่านมีโชคที่ได้อุทิศพลังแสงขมจิต คอยประกบ
 ประคองปรนนิบัติ ท่านจึงมีร่างกายแข็งแรง ชีวีรถยนต์ได้เสมอ ท่านชอบไปเที่ยว
 ตามต่างจังหวัดโดยใช้รถยนต์ หรือรถยนต์เช่าพาหนะเพื่อเป็นการพักผ่อนในยามที่
 ว่างงานถึงนทท ให้ท่านมีจิต ใจสบาย ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงไม่ไปหาแพทย์ ให้ตรวจ
 ร่างกายของท่าน แต่ท่านก็หาว่าไม่ว่า ท่านเป็นโรคหัวใจ ในตอนเช้าวันศุกร์ที่ ๔
 ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านก็ไ้เริ่มป่วย แลถึงขั้นทรอมในวันนั้นเอง เมื่อเวลา
 ๑๗.๕๕ น. สิริรวมอายุได้ ๗๒ ปี ๗ เดือน ทั้งนี้ด้วยความเศร้าโศกสลดใจ แก่
 บรรดาญาติมิตร และเพื่อนของท่าน.

พระยาพนิตยศาสตร์วิธานกับสภาการศึกษาไทย

ข้าพเจ้ารู้จักพระยาพนิตยศาสตร์วิธานมาเนิ่นนาน แต่ไม่มีโอกาส
 ทักทายสักครั้ง เพราะทำงานอยู่คนละกระทรวง จนกระทั่งข้าพเจ้าได้ขอย้ายมา
 ให้เป็นกรรมการสภาการศึกษาไทยเมื่อ ๒๔๖๒ และพระยาพนิตย ศ ๗ ได้รับแต่งตั้งให้
 เป็นเลขาธิการของสภาการศึกษา จึงได้เข้ามาทำงานร่วมกันอยู่ในองค์การกุศลสาธารณ
 สงเคราะห์แห่งนี้ เมื่อเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้ามาดำรงตำแหน่ง
 อุปนายกผู้อำนวยการสภาการศึกษาไทย ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น พระยาพนิตย ศ ๗ ได้
 ลาออกจากตำแหน่งงานในสภาการศึกษาไปก่อนแล้ว

พระยาพนิตย ศ ๗ เริ่มทำงานสภาการศึกษาในตำแหน่งประจำของสภาการศึกษา
 แต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ ในสมัยแรกจึงตั้งกองนี้ ต่อมาภายหลังจึงเลื่อนเป็นตำแหน่งเลขา
 ธิการ กองนี้ตั้งกองของสภาการศึกษา สภาศึกษามีกองแยก ๔ กอง คือ กองพยาบาล กอง
 วิทยาศาสตร์ กองอนามัย และกองบรรณคดี

ทั้ง ๔ กองนี้ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ในทางรักษาพยาบาล
 และป้องกันโรคภัยไข้เจ็บเป็นส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ประจำโดยมากเป็นแพทย์และพยาบาล
 จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ เมื่อมีการประชุมสภาการศึกษาในยุโรปครั้งที่ ๑ (First Orien-
 tal Red Cross Conference) ในพรณศร ที่ประชุมเห็นควรให้สภาการศึกษาทางภาคนี้
 พยายามดำเนินงานตามพันธนิยาสภาการศึกษา (League of Red Cross Societies)
 กำหนดไว้สำหรับปฏิบัติในเวลาสันติภาพ คือ

(๑) จัดการอนามัยศึกษา

(๒) ทำการประชันนามัยพิทักษ์ตามบ้านเรือนของราษฎร

(๓) ขบรมสั่งสอนเด็กในโรงเรียน ให้สนใจในการบำรุงรักษาอนามัย

และให้ตลอดทุกเทศาภิบาลที่กระทำคนเช่นพลเมืองคนและเช่นมัตต

สภาอากาศไทยตกลงดำเนินงานตามมติของที่ประชุมครั้งแล้วแล้ว สำหรับ งานอนามัยศึกษา และประชันนามัยพิทักษ์นั้น สภาอากาศมีเจ้าหน้าที่ทำงานและพอที่จะทำเองได้เอง แต่ส่วนงานอบรมเด็กหรือที่เรียกว่า "อนกาศาต" นั้น จะต้องติดต่อกับนักเรียน ครู อาจารย์ ตลอดจนไปถึงกระทรวงเจ้าสังกัด ทั้งจะต้องวางระเบียบข้อบังคับ และกำหนดหลักสูตรการอบรมขึ้นใหม่ทั้งหมด สภาอากาศไม่อยู่ในฐานะที่จะทำได้เอง กระทรวงศึกษาธิการจึงรับภาระในเรื่องนี้ และให้พระยาราชนกุล (วันศิยามานนท์) ซึ่งขณะนั้นมบรรพชาศีกศึกษาเป็นพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ ปลัดทูลฉลอง กระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นผู้อำนวยการของอนกาศาต และให้พระยาพนิชยศาสตร์ วิชาญ ข้าราชการในกระทรวงมาเช่นเลขานุการสถานดำเนินงาน

ตำแหน่งเลขานุการของนจาเป็นระของไต่ตททรงวิทยาคณ รุกษาคทั้งไทยและต่างประเทศ เพราะระของติดต่อกับสันนิษาศสภาอากาศและอนกาศาตทั่วโลก ทั้งระของเป็นผเชยชวชาญ ในระเบียบการงานและการบรมสั่งสอนเด็กมาแล้ว จึงระวางรากฐานการดำเนินงานให้เป็นผลได้ สันนิษาศสภาอากาศก็เห็นความสำคัญ ในการเลือกผู้ที่จะเป็นเลขานุการ จึงจ่ายเงินเดือนช่วยสภาอากาศเพื่อให้สามารถเลือกคนที่เหมาะได้ ฉะนั้นการที่พระยาพนิชย ๑ ได้รับเลือกเป็นเลขานุการของอนกาศาตเป็นคนแรก จึงนับว่าเป็นเกียรติอย่างหนึ่งแก่ท่าน ส่วนทางสภาอากาศก็ได้ดำเนินการอนกาศาตที่สามารถ คือ พระยาราชนกุล เป็นผู้อำนวยการ และพระยาพนิชยศาสตร์ วิชาญ เป็นเลขานุการ ซึ่งได้ทำความสำเร็จรุ่งเรือง ให้เกียรติของนมา

ต่อมาสภาอากาศได้รวมกองพยาบาล กองอนามัย และกองบรรเทาทุกข์เข้าเป็นกองเดียวเรียกว่า กองบรรเทาทุกข์และอนามัย นอกจากนั้นได้ตั้งกองอากาศศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกของหนึ่ง ขณะนั้น

- (๑) สำนักงานกลาง
- (๒) กองบรรเทาทุกข์และอนามัย
- (๓) กองวิทยาศาสตร์
- (๔) กองอนุภาษาต และ
- (๕) กองอาสาภาษาต

โดยที่พระยาพลไชย ๗ เป็นผู้สนิทในงานภาษาต เมื่อออกจากราชการทางกระทรวงศึกษาธิการแล้ว สภาภาษาตจึงมอบงานเพิ่มให้ท่านอีก ๒ ตำแหน่ง คือ ผู้ช่วยเลขาธิการฝ่ายต่างประเทศ และบรรณาธิการหนังสือสอนชอง โอฐภาษาต จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อสภาภาษาตย้ายที่ทำงานออกจากบริเวณกระทรวงกลาโหมมาอยู่ในบริเวณโรงพยาบาลพญาไท และต้องปรับปรุงจำนวนเจ้าหน้าที่เพื่อประหยัดรายจ่าย พระยาพลไชย ๗ จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าสำนักงานกลาง ๗ ตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และผู้ช่วยเหรัญญิกอยู่ในคนเดียวกัน สองตำแหน่งนี้เดิมแยกกันตำแหน่งละคน เมื่อพระยาพลไชย ๗ มาทำงานประจำที่สำนักงานกลางสภาภาษาตแล้ว ทางกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ขอขอลดโอนให้รับตำแหน่งเลขาธิการกองอนุภาษาตแทนต่อไป

นอกจากงานประจำในตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานกลางแล้ว เมื่อสภาภาษาตมีงานพิเศษ พระยาพลไชย ๗ ก็มีส่วนเป็นผู้ช่วยดำเนินงานด้วยทุกคราวไป งานบางอย่างเลยก็คิดว่าท่านไปจนถึงวาระสุดท้าย เช่นการดำเนินงานออกสลากกินแบ่ง

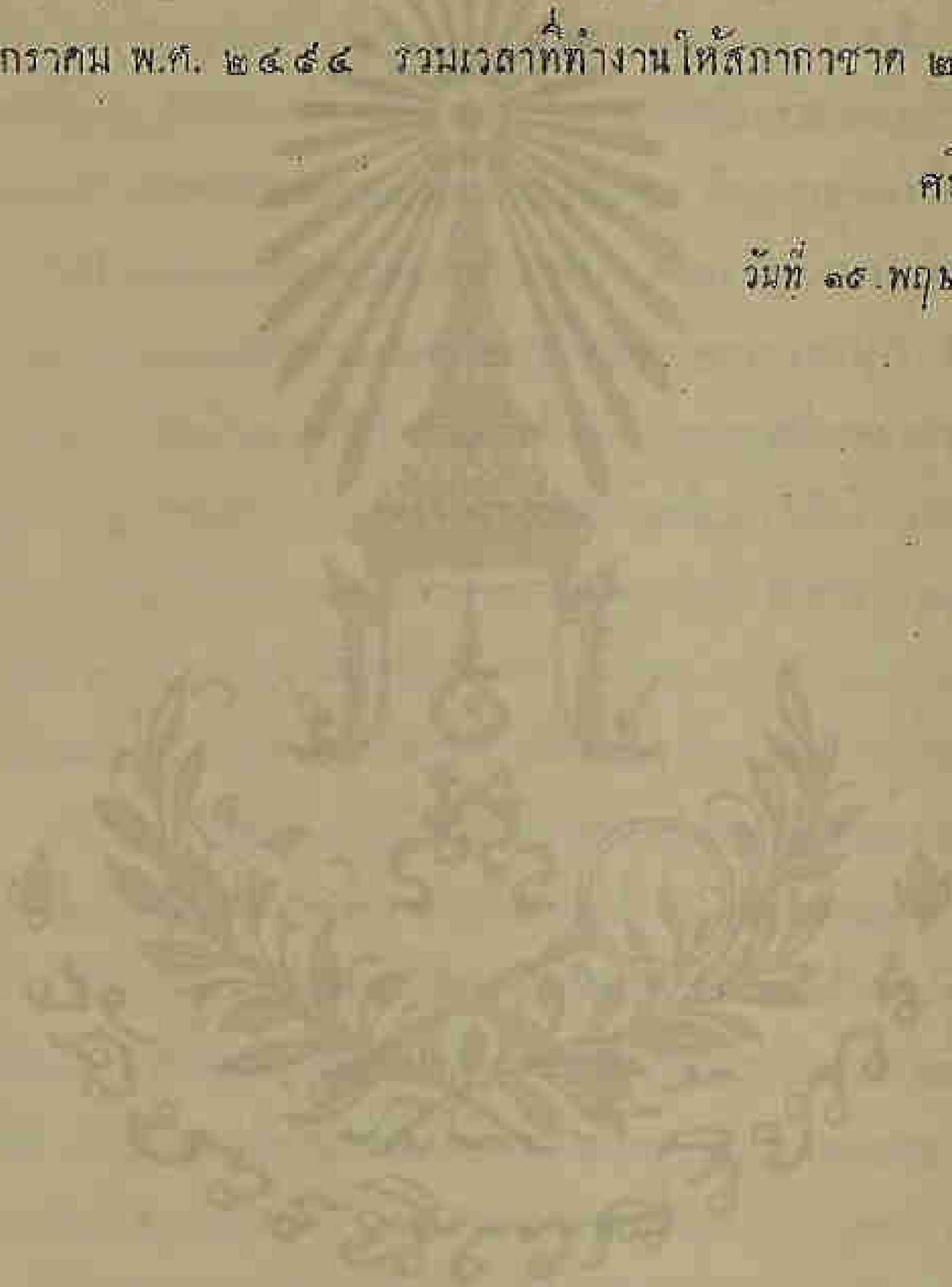
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลอนุญาตให้สภาภาษาตออกสลากกินแบ่งเพื่อเก็บเงินบำรุงโรงพยาบาลสภาภาษาตและสถานพยาบาลแห่งอื่น ๆ ด้วย การออกสลากกินแบ่งได้เริ่มมานานแล้ว เพราะมีเหตุไม่เรียบร้อย เมื่อสภาภาษาตจะออกสลากกินแบ่งจึงต้องจัดระเบียบวิธีการให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และตั้งให้พระยาราชนกุล เป็นประธานผู้ดำเนินงาน มีพระยาพลไชย ๗ เป็นผู้ช่วย การออกสลากครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี ต่อมาภายหลังเมื่อทางรัฐบาลจัดการออกสลากกินแบ่งเป็นประจำ พระยาพลไชย ๗ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ไปช่วยทางกองสลากกินแบ่งของรัฐบาล เพราะเป็นผลงานมาแล้ว และได้ช่วยอยู่ตลอดมาจนถึงอนิจกรรม

พระยาพนิตย ๗ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีตภาภรณ์ช้าง-
เผือกขณะทำงานทางสภาการศึกษาไทย และได้รับเหรียญกาชาดสรรเสริญ โดยที่ได้
ทำงานก่อสร้างด้วยความอดทนและขยันมาเนิ่นนาน

พระยาพนิตย ๗ ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานกลาง สภาการศึกษา
เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๔ รวมเวลาที่ทำงานให้สภาการศึกษา ๒๖ ปี

ศรีธรรมมาธิเบศ

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๗

ไว้อาลัยแก่

พระยาพนิชยศาสตร์วิชาน

ขอบใจเจ้าภาพที่ได้ออกรับโอกาสให้ข้าพเจ้าได้เขียนไว้อาลัยแก่ พระยาพนิชย ๗
ผู้ถึงแก่กรรมไปแล้ว และจะได้รับพระราชทานเพลิงศพในโอกาสนี้

ข้าพเจ้ารู้จักคุ้นเคยกับท่านเจ้าคุณมานานานับ ๗๐ ปีมาแล้ว ๗๐ ปีมาแล้ว
เพียง ๗๐ ปีก็ได้ออกหน้าออกหลังกับท่านเจ้าคุณมาโดยตลอด ๗๐ ปีมาแล้ว
แม้จะท้อม่อยกับใคร ๆ เรื่องที่ความเห็นไม่ตรงกัน ท่านก็ให้เหตุผลอย่างระมัดระวัง
ไม่มีความโกรธเข้าแทรกแซงเลย ดังนั้น ในสมัยหนึ่งจึงมีผู้รู้จักกันมาก คือ พระยา
พนิชยศาสตร์วิชาน

ต่อมาท่านเจ้าคุณ ๗ มาพบข้าพเจ้าขอเข้าสมัครเป็นเสอฆ่าในกองเสนาหลวง
รักษาพระองค์ ข้าพเจ้าก็จัดการช่วยท่านเจ้าคุณ ๗ ไปตามระเบียบ จึงเข้าประจำกรม
เสอฆ่ามาหลวง ร.๕. เหตุเองท่านเจ้าคุณ ๗ กับข้าพเจ้าจึงได้สนิทสนมกันมี ๗๐ ปีมาแล้ว
มากจนทุกทีและรักชยาศักดิ์กันมาก เพราะได้ทำงานติดต่อกัน ต่อมาท่านเจ้าคุณ ๗
ได้เลื่อนตำแหน่งและเลื่อนยศขึ้นตามลำดับชั้นเร็ว ด้วยความเอาใจใส่ในหน้าที่ของ
ท่านหาเปรียบยาก จนได้รับพระราชทานเลื่อนตำแหน่งเป็นต๋องยศหมวกที่ ๔ มาหลวง
กองร้อยที่ ๘ ร.๕. และเป็นต๋องยศกองร้อยที่ ๘ ร.๕. คราวหนึ่งมีการสอบภาค
ก็ได้รับพระมหากรุณาจากขงสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๗ ทรง
เป็นต๋องยศจากกองเสนาหลวง ร.๕. ว่ากองร้อยที่ ๘ มาหลวง ร.๕. เป็นต๋องยศ
เช่นนี้จึงกล้าหาญมาก ประกาศให้เป็นที่ต๋องยศของกองเสนาหลวง ร.๕.

ก่อนนั้นมากได้ทรงคุ้นเคยกับท่านเจ้าคุณ ๗ มากขึ้น เช่นต๋องยศพระราชาธิบดี
คราวหนึ่ง นายพลเสอฆ่า เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว. บัญ มาลากุล) ขอย้าย
ท่านเจ้าคุณ ๗ ไปเป็นปลัดกรมเกียกกาย กองเสนาหลวง ร.๕. แต่ได้ทรงยกย่องไว้ ต่อมา

ไม่นานนักก็ไปรณเกล้า ฯ ให้ท่านเจ้าคุณ ฯ ย้ายจากกรมม้าหลวง จ.อ. มาเป็นรองปลัด
บัญชาการ กองเสนาที่หลวงรักษาพระองค์ เพื่อใกล้ชิดพระยุคลบาท ทรงใช้สอยอย่าง
สนิทสนมมาก โอกาสขึ้น

ความดีของท่านเจ้าคุณพิเศษคลาสกรูธาน ได้ทำไว้ให้แก่ประเทศจึงน่านิยม
สรรเสริญยิ่งนัก ถึงแม้ท่านเจ้าคุณ ฯ จะสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตามความดี
ของท่านเจ้าคุณก็ยังอยู่หาสิ้นไปด้วยไม่ จึงหวังว่าวิญญาณของท่านเจ้าคุณ ฯ จะได้ไปสู่
เป็นสุคติในสัมปรายภพและสุขาวดีนั้นด้วย เทอญ.

พล.อ. งาม

๑๘ บ้าน "วชิระพักตร์"
ถนนพระอาทิตย์ พ.น.
๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ไว้อาลัย

พระยาพลไชยศาสตร์วชิราน (อู๋ พรรณนระแพทย์) เป็นครุฑข้าพเจ้าจรจากมา
 เป็นเวลาช้านาน ก่อนที่ท่านจะไปศึกษาวิชาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ข้าพเจ้าทำใจไว้ว่า
 ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ ขณะนั้นข้าพเจ้ามีอายุ ๕ ขวบ ข้าพเจ้าได้เป็นศิษย์ของท่าน
 ท่านได้พร่ำสอนและถ่ายทอดวิชาความรู้เบื้องต้นให้แก่ข้าพเจ้าด้วยความเอาใจใส่ เป็น
 อย่างยิ่ง ท่านเป็นครุฑคนทั้งสองของข้าพเจ้า อันความรู้ที่ท่านให้แก่ข้าพเจ้าในเบื้องต้น
 นั้นนับเป็นพื้นฐานช่วยให้ข้าพเจ้าได้ร่ำเรียนด้วยดีตลอดมา

พระยาพลไชยศาสตร์วชิราน เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งใน
 สมัยนั้นเป็นสมัยที่ระหายนะบุคคลเช่นท่านได้ยาก ท่านมีจิตใจรักและสนใจในกิจการ
 ศึกษาอย่างยิ่ง ได้ทุ่มเทความรู้ ความสามารถ ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่กุลบุตร
 กุลธิดา เป็นจำนวนมาก จากผลแห่งคุณความดีของท่าน จึงได้รับพระราชทาน
 บรรดาศักดิ์เป็น หลวงพลไชยศาสตร์วชิราน และได้เลื่อนขึ้นเป็นลำดับจนได้รับพระราช-
 ทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาพลไชยศาสตร์วชิราน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ นอกจากปฏิบัติงาน
 งานในกิจการการศึกษาแล้ว ท่านยังได้มีส่วนช่วยเหลือราชการในด้านอื่น เช่น กิจการ
 ของสภาอากาศ อณูอากาศ การลดเสีย ฯลฯ เสมอมา และแม้ว่าท่านจะได้ออกจาก
 ราชการกระทรวงศึกษาธิการไปแล้ว ก็ยังส่งเสริมชักจูงให้บุตรหลานเข้ารับราชการ
 อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการสืบตลอดมา

เมื่อถึงวาระสุดท้ายของท่านได้ท่านมาแล้ว ในกิจการศึกษานั้น รัฐบาลได้
 ยกย่องท่านในชั้นปลายชีวิตของท่าน โดยแต่งตั้งท่านเป็นกรรมการสภาการศึกษา
 แห่งชาติ

แม้ว่าพระยาพิชัยศาสตราจารย์ ได้ถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว แต่ศิษย์ยัง
ระลึกอยู่เสมอว่า ท่านเป็นผู้หนึ่งที่โตมร่วมได้ปลุกฝังคุณสมบัตินักงานและวิชาความรู้
อันเป็นรากฐานให้แก่บรรดาศิษย์ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงประสบแต่ความสุข
ในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

วัน นาลากุล

๑ ทำไหากเพื่อนด้วย
 เรืองช่วยไซยม
 ชย ชย เรืองจรต
 ทงเพื่อนไทเศราสรวย

เชอหนึ ไปเชอ
 สักนอย
 ไปแต่ เคียวเฮย
 โศกซำระกำทรวง

๑ ปวงฝรั่ง (ก็) หวังปลอยให้
 ว่า " กอก " (พระเจ้า) รักจึงกาย
 ทางไทยว่ากรรมหลาย
 ดิงก, เรวอนงอ

ใจสบาย
 หน่มพ้อ
 ซาคัก่อน นินนา
 ห่อนไต่ถึงใจ

๑ เมอมชพอยุนัน
 ถึงว่าตกย้าย
 ไม่ผลกซึ่งเวร
 ทวงเพื่อไทพันทอง

ทัก บึงเฮ
 ห่อนท้วง
 ทามก่อ ไปเฮย
 แห่งห้องเวรกรรม

๑ กุศลใจเคยก่อไว้
 จงช่วยเพอสมหวัง
 มวลมิตรศึกประดัง
 จงอยู่ยังฟากฟ้า

หนหลัง ไม่นเนอ
 ซาคัทน้า
 กุศลแย่ง ให้แล
 ทรายสิ้นกินสลาย.

ว. ขยายกูร

๑๒ แต่เจ้าคุณพนิชยศาสตร์วิชาน

ข้อความสองสามบรรทัดที่ออกไปนี้ ข้าพเจ้าเขียนขึ้นเป็นพระลัญจกถกเพื่อน
ผู้ซึ่งได้ผู้สมัครกับข้าพเจ้าขึ้นมาอย่างราบรื่นเป็นเวลาล่วงมากกว่า ๔๐ ปี อะไรที่ทำให้
มีศรัทธาของเราล้มลงขณะฉะฉาน เป็นเพราะทามใจไม่ซัดคอกันกระนั้นหรือ เปล่าเลย
ถ้าไม่ซัดคอกันบ้าง ในบางโอกาส ก็ระคบกันอย่างสนิทสนมและยืดยาวไม่ได้ แต่
การซัดคอกันระหว่างเราทั้งสองเป็นไปส่วนใหญ่ในเรื่องแปลหนังสือ เขียนหนังสือ ที่
จะซัดคอกันไปมาไปดังเรื่อง “ หมูเขาจะหาม เอาคานไปสอด ” ไม่มีเลย เจ้าคุณ-
พนิชย ฯ เป็นคนเข็ดเมย ปากทขใจตรงกัน และเห็นคนมีใจกว้างขวาง เลี้ยงเพื่อนฝูง
อย่างไม้อ้นประคุด แต่ไม่ถึงกับจะเข็นอาชราชัน แม้อรรถนุกก็เกือบแย้ในบั้นปลาย
ของชีวิต เพื่อนของเราสมัยโน้นมีอยู่หลายท่านที่มกมลกษณะเช่น “ พระเหลเถไต
มะไหลตา ” แต่เจ้าคุณพนิชย ฯ ก็สนุกไปกันไต่ด้วยดี ไม่มี “ สัมมะละเทศะเสา ”
ตามไปด้วย นี่แหละคือยคุลิกลักษณะของเจ้าคุณพนิชย ฯ ตามที่ปรากฏแก่ความ-
รู้สึกของข้าพเจ้า

ยุคนี้เจ้าคุณพนิชย ฯ ถอดแก้กรรมไปแล้ว แต่ความตายของเจ้าคุณพนิชย ฯ
จะมลายไปก็แต่ร่างกาย เพราะยังมีเชื้อสายเหลืออยู่มาก ถ้าเชื้อสายเหล่านี้ประกอย
แต่คุณงามความดี ซึ่งมีอยู่แล้ว ให้สมบรมยง ฯ ขึ้นไป ก็เท่ากับได้ยาพิณูกุศล
อย่างใหญ่ อุทิศให้แก่ท่านผู้วายชนม์ ด้วยงานภาพคุณพระศรีรัตนตรัย ขอร่งเช่น
พลวบาราย ให้คุณงามความดีผลผลิตเป็นความเจริญแก่ผู้ที่ยังอยู่หลัง และพร้อมทั้ง
ส่งผลไปถึงท่านผู้วายชนม์กลแก่ความสุขเช่นคานทิศลอกไปในภพหน้าโน้นด้วย เทอญ.

เสฐียรโกเศศ
๓๓ มี.ย. ๒๗

ไว้อาลัยแด่พระยาพณิชยศาสตร์วิชาญ

พระยาพณิชยศาสตร์วิชาญ (ชื่อ พรธนะแพทย์) เคยเรียนหนังสือร่วมชั้นและ
ร่วมโรงเรียนมากับข้าพเจ้า แต่ได้รับทุนจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้ไปเรียนเพิ่มเติม
ณ ประเทศอังกฤษก่อนข้าพเจ้าหนึ่งปี เพราะข้าพเจ้าไม่สมัครใจที่จะเรียนวิชาครู จึง
คงเรียนต่อไป เพื่อจะชิงทุนไปเรียนวิชาช่าง ซึ่งเราก็ได้พอกันชอก ณ ประเทศอังกฤษ
ในขี้อ้อมมา ในขณะนั้นเราอยู่ต่างโรงเรียนกัน แต่ก็ได้คบต่อกันโดยทางจดหมายเสมอ
เพื่ออยากทราบทุกซอกซอกซึ่งกันและกัน และในระหว่างโรงเรียนหยุดประจำภาคเรานั้นก็จะ
นัดไปพักผ่อนร่วมกันเสมอ บางทีก็เฉพาะเราสองคน บางทีก็มพระพลชัชสารวเทศ
(ผาคี มนอากุณดิน) และหลวงชำนาญกลการ (ฉา โพธิ์ทศ) ร่วมด้วย

พระยาพณิชยศาสตร์วิชาญ เป็นนักกีฬาเต็มตัว ชอบทั้งกีฬากลางแจ้งและ
กีฬาในร่ม มีนิสัยใจคอดี รักใคร่เพื่อนฝูงที่เคยร่วมเรียนหนังสือมาด้วยกันอย่างสนิท-
สนมไม่มีการเขารักเอาเปรียบเพื่อนฝูงเลย มีเท่าใดแบ่งกันกินแบ่งกันใช้

พระยาพณิชยศาสตร์วิชาญ เป็นคนที่มีใจในเกียรติของตนอย่างมาก ถ้า
ใครมาพดะไรที่เป็นการลบลู่เกียรติแล้ว จะหันหันปลิ้นปล้อนและฉุนเฉียวทันที ซึ่ง
เกือบจะเข่นผลร้ายแก่ตัวเอง

ข้าพเจ้าจำได้ว่าครั้งหนึ่งเมื่อเขากำลังศึกษาอยู่นที่มหาวิทยาลัยเวคิง และพัก
อยู่ที่บ้านของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยนั้น วันหนึ่งอาจารย์คนนั้นได้พูดขึ้นว่า "นายอู๋
คุณคงชอบเสมอว่า ท่านเป็นสภาพบุคคลหนึ่ง แต่ข้านั้นได้ทราบว่า ท่านกำลังจะ
ประพฤติตนเลวทรามอย่างที่คุณคาดไม่ถึง" พอได้ยินคำพูดที่แสดงเช่นนั้นท่านนั้น
นายอู๋ของเราวิ่งไปจับเข้าของใส่กระเป๋่าโดยไม่บอกกล่าวกับใคร ขึ้นรถไฟตรงมาหา
ข้าพเจ้าในเมืองลอนดอน แล้วความให้ฟังและบอกว่าเห็นจะอยู่เรียนต่อไปไม่ได้เสียแล้ว
เพราะอาจารย์ที่เขายู่ด้วยเกลียดมาก ข้าพเจ้าและเพื่อนฝูงบางคนซึ่งอยู่ ณ ที่นั้นด้วย

ก็เตือนว่าอย่าทำหนักเกินไปเช่นนั้น เพราะอาจกระทบกระเทือนแก่การศึกษา
ควรกลับไปหาอาจารย์คนนั้น และปรับความเข้าใจเสียใหม่ว่าได้ทราบความนั้นมาจากใคร
เมื่อพวกเพื่อนให้สัมภาษณ์นั้น เขาก็ยอมกลับไปพบอาจารย์ที่เขาอยู่ด้วย แกลงเล่า
ให้ฟังว่า เช่นเรื่องที่แกลงใส่ไฟกันเช่นนั้น แกลงขอโทษก่อนนายชูของเราว่า แกลงเขา
ไปหน่อย ไม่รู้ว่านักเรียนไทยด้วยกันจะแกลงใส่ร้ายต่อกันเช่นนั้น เช่นอนว่าแกลงเขา
รักใคร่นายชูของเรายิ่งขึ้น และเริ่มเกลียดชังผู้ใส่ร้าย นายชูก็คงอยู่บ้านแกลงและศึกษา
วิชาต่อไปจนสำเร็จ พระยาพนิตยศาสตร์วิชานกลับเมืองไทยก่อนข้าพเจ้า ก็อนกลับ
พวกเพื่อน ๆ ก็โตงโตยการเลี้ยงส่ง และโตมอหทัยหุ่เงินสลักขอบรรกาพวกเพื่อน ๆ
ให้ไว้เป็นตระกูล

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึงเมืองไทยในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ปรากฏไปพบปะกันเป็น
บางครั้งบางคราว ไม่ใคร่บ่อยนัก เพราะต่างคนก็มีภารกิจที่ต้องทำ

ครั้งสุดท้ายข้าพเจ้าไปพบกับ พระยาพนิตยศาสตร์ ที่บ้านพระอภินทรพาธ-
พิศาล (ถ้ำพร พลากร) ในงานเลี้ยงฉลองอายุครบ ๗๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม
๒๕๐๖ ปรากฏไปนั่งคุยกันอย่างสนุกสนานถึงเรื่องเก่า ๆ ข้าพเจ้ายังบอกกับเขาว่า
ข้าพเจ้าจะมีการทำบุญ และเลี้ยง เพื่อนฝูง อายุครบ ๖ รอบ ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์
๒๕๐๗ ขอให้เขาร่วมด้วย เขาก็รับปากว่าจะมา แต่ด้วยความสลดใจอย่างยิ่ง
เมื่อได้ทราบว่าเพื่อนรักคนหนึ่ง ไ้จากไปเสียแล้ว ก่อนจะถึงวัน ถิ่นนศดของอายุครบ ๖
รอบของข้าพเจ้า

พระยาพนิตยศาสตร์วิชานอดจากจะเป็นนักกีฬาแล้ว ยังเป็นนักประพันธ์
ผู้มีความสนใจ เมื่อกลับจากนอกใหม่ ๆ ได้เขียนบทประพันธ์ต่าง ๆ ลงในหนังสือ
วิทยาคารยี่เสมอ โดยใช้ชื่อนามปากกาว่า โอ.ยู.อี. โอยูอี นักค้ออุ้นั้นเอง

การค้นนายชู พรธอนระแพทย์ ได้รับราชการในกระทรวงศึกษาธิการตลอดมา
จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาพนิตยศาสตร์วิชานนน ย่อมแนสคงดงคุณ-

งามความดีของเขาที่ไทยชุกชุมมา ในราชการ ขอกรรมกิจทั้งหลายที่พระยาพนิชยศาสตร์-
วิชาที่ก่อสร้างสมา รงบ้นกาลให้วิญญาณของพระยาพนิชยศาสตร์วิชาเป็นผลนำ
ไปสู่สุขคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

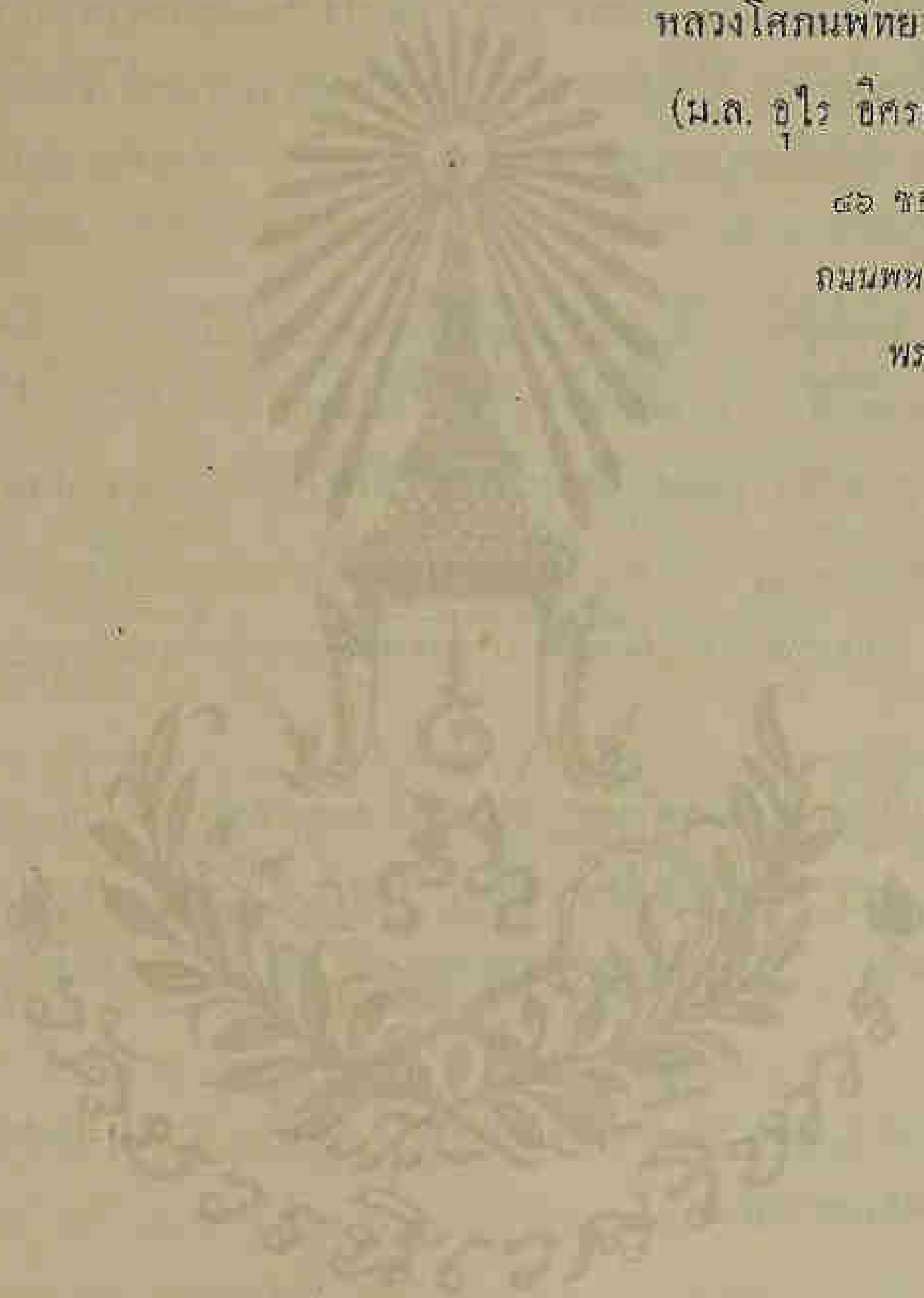
หลวงโสมนพิทยากรณ์

(ม.ล. อุไร อิศรเสนา)

๔๑ ซอยสี่ฟ้า

ถนนพหลโยธิน

พระนคร.

คำไว้อาลัย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ข้าพเจ้าได้ทำงานประจำของธนาคาร สภาอากาศไทย
เจ้าคุณอนุศาสน์พลชยการ เป็นผู้อำนวยการ เจ้าคุณพลชยศาสตร์งานเป็นเลขานุการ
และบรรณาธิการ หนังสืออนุสสภาอากาศอุปรณ์ รายเดือน สำหรับอนุสมาชิกทั่วพระ-
ราชอาณาจักร

เจ้าคุณพลชย ฯ เป็นผู้บังคับบัญชาที่นำเคารพนับถือมาก มีความเมตตา
กรุณา ทำงานเข้มแข็ง ตรงต่อเวลาเสมอ ไม่ชอบทิ้งงานให้ค้างคางไว้เป็นอันขาด
ท่านสามารถแปลภาษาอังกฤษและเขียนบทความไทยอย่างน่าชมเชยมากที่สุด

เมื่อครั้งเกษียณ ท่านได้ไป ทำงานหน้าที่ แปลภาษาอังกฤษที่สำนักงาน
ข่าวสารอเมริกัน ต่อมาท่านได้ไปเป็นกรรมการจ่ายเงินรางวัลที่สำนักงานสภากันนียง
ของรัฐบาล

ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดใจอย่างที่สุด ที่เจ้าคุณพลชย ฯ ได้ถึงแก่อนิจกรรม
อย่างกะทันหัน เพราะข้าพเจ้าไม่ได้ทราบว่าท่านเจ็บป่วยเลย ย่อมเห็นที่น่าเสียใจ
และน่าเสียดายมาก ในการที่องค์สูญเสียท่านผู้ที่มีความรู้สูงและผู้ที่โดยปฏิบัติคุณงาม
ความดี

ขออวงวิญญาณของท่าน จง สถิต อยู่ใน ที่พรมาน อันมี แก้ว ความ สงบสุข
เกษมสำราญตลอดกาลปาวสาน

สุรินทร์ ฮุนตระกูล

๒๕ มี.ค. ๓๗

คำไว้อาลัยของพระพลีชยสารวิเทศ

พระยาพลีชยศาสตร์วิธาน (อู๋ พรรณนแพทย์) เป็นเพื่อนกับข้าพเจ้าตั้งแต่
ยังเป็นนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบซึ่งอังกฤษด้วยกัน เรียนชั้นเดียวกัน เป็นครูฝึกหัด
(นักเรียนสอน) สมัยเดียวกัน ถูกส่งไปเรียนวิชาครูที่ประเทศอังกฤษพร้อมกัน เรียน
วิชาอย่างเดียวกัน คือเรียนวิชาครูที่วิชาพลีชยการ แต่อยู่ที่คนละโรงเรียน คือ
ข้าพเจ้าอยู่โรงเรียนโชรสเชอร์และมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (Shrewsbury school and
Birmingham University) ส่วนพระยาพลีชยศาสตร์วิธานอยู่โรงเรียนเฟลสเต็ดและ
มหาวิทยาลัยเรดดิ้ง (Felstead Sch. and Reading University) เมื่อสำเร็จการศึกษา
แล้วผู้ปกครองนักเรียนเวลานั้น พันโท ฮูม (Col. Hume) จะส่งพระยาพลีชยศาสตร์ฯ ไป
ทำงานที่ต่างประเทศคนละคนนอก ๖ เดือน ส่วนข้าพเจ้าจะให้ทำงานในลอนดอนในระยะ
เวลาเท่ากัน แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ เสีย พระยาพลีชยศาสตร์ฯ เลยไม่
ได้ไปเยอรมัน ต้องมาฝึกหัดงานร่วมกับข้าพเจ้าในลอนดอน เมื่อฝึกงานครบ ๖ เดือน
แล้วถูกส่งกลับเมืองไทยพร้อมกันอีก เช่นอนที่พระยาพลีชยศาสตร์ฯ กับข้าพเจ้าถูก
ส่งไปเรียนวิชาครูที่ประเทศอังกฤษพร้อมกัน กลับพร้อมกัน และเรียนวิชาอย่างเดียวกัน
แต่เมื่อกลับเมืองไทยแล้ว ต่างแยกกันไปทำงาน คือข้าพเจ้าถูกส่งไปสอน ร.ร. สวน-
กุหลาบ พระยาพลีชยศาสตร์ฯ ไปสอนโรงเรียนพลีชยการวัดแก้วฟ้าล่าง

พระยาพลีชยศาสตร์วิธานเป็นมิตรแท้ของข้าพเจ้าคนหนึ่ง มีใจโอบอ้อม
อารีเพื่อแผ้วแผ่เสมอต้นเสมอปลายตลอดมา คือตั้งแต่เป็นนักเรียนมาด้วยกันจนวัน
มรณกรรมของท่าน บ้านของท่านเดิมอยู่แถบประตูสำราญราษฎร์ นอกกำแพงเมือง
หน้าวัดเทพธิดาราม ส่วนบ้านข้าพเจ้าอยู่ฝั่งธนบุรี เวลาข้าพเจ้ามาทำงานจะพักที่ข้าง

ฝั่งพระนครเพยอาศิยกว้าง ทานพระยาพลไชยศาสตร์ ๖ หลายครั้ง ข้าพเจ้าหมายถึง
 การกินอยู่หลับนอนพร้อม เมื่อมีอะไรอย่างอื่นก็เต็มใจช่วยเหลือเสมอ แม้ท่านย้ายบ้าน
 ไปอยู่ที่อื่นแล้วข้าพเจ้าก็ยังไปอาศัยท่านหลายคราว เช่นสตาจค์ปลัดขาดมือ ไม่มีอะไร
 ให้ค่ารถก็ไปกวานท่าน หรือเวลาข้าพเจ้ากลับมาจากหัวเมืองใหม่ ๆ เสือนอกไม่มีอะไร
 เข้าจึงก็ไปกวานท่าน ท่านไม่เคยพูดจาศยาบคายให้เห็นที่ระคายหูเลย จาจาของท่าน
 ย่อมไพเราะอ่อนหวานเสมอ และเมื่อเห็นข้าพเจ้ามีความประพฤติจะออกนอกถิ่นนอกทาง
 ไป ท่านก็คอยแนะนำตักเตือนเสมอ ทำตัวเสมอต้นเสมอปลายทั้งแต่แรกที่เราเริ่มคบ
 หากนึกจนวาระสุดท้ายของท่าน แม้ในประเทศอังกฤษท่านเป็นผู้คอยแนะนำตักเตือนและ
 ช่วยเหลือข้าพเจ้าทุกทาง เช่นในภาระเงินเป็นต้น ข้าพเจ้ายังไม่ลืมพระคุณของท่านจน
 ชั้บัดนี้ สมกับพุทธพจน์ที่กล่าวในสังคหวัตถุ ๔ คือ ๑. ทานะ การให้ด้วยความเต็มใจ
 ๒. บิยะวาจา พูดด้วยคำไพเราะ ๓. อหัตถรียา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อกัน
 ๔. สละมานภิตตภา วางตนสม่ำเสมอ

พระยาพลไชยศาสตร์ท่านเป็นนักกีฬาชั้นเยี่ยมคนหนึ่ง เคยเล่นฟุตบอลแต่
 ครั้งยังเป็นนักเขียนสวนกุหลาบอังกฤษ เมื่อครั้งอยู่ประเทศอังกฤษก็เคยเล่นให้โรงเรียน
 หลายครั้ง นอกจากฟุตบอลท่านเล่นกีฬาอื่น ๆ อีกอีกหลายอย่างเช่น เทนนิส กอล์ฟ
 แบดมินตันและบิลเลียดเป็นต้น เมื่อกลับเมืองไทยแล้ว ท่านสมัครเล่นเสียบ่า ท่านยัง
 เล่นฟุตบอลให้ทีมเสียบ่าหลายคราว และเล่นโตกเสมอจนเป็นที่รู้จักกันทั่ว ๆ ไป
 ในระหว่างเสียบ่าผู้ใหญ่ผู้น้อย ทำหน้าที่ท่านชอบเล่นมากที่สุดก็ในทีมฟุตบอลก็คือ
 ฟูลแบ็ค

การดนตรีท่านก็ชอบเหมือนกัน ท่านชอบร้องเพลง เช่นเพลงประจำชาติ
 เยอรมัน ท่านจำและร้องได้มาก ในระหว่างที่ท่านไปซอลิเคย์ในประเทศนั้นข้าพเจ้า
 เสียบ่าซึ่งเป็นนักดนตรี เล่นดนตรีได้หลายอย่างเช่น แมนโคลิน, ซอและกิก้าเป็นต้น
 ก็ยังจำและร้องเพลงเยอรมันไม่ได้อีกเท่าท่าน ทั้ง ๆ ที่เคยหัดร้องมาแล้วทั้งเคย

ในเรื่องการเขียนท่านก็ไม่เลว จะเห็นได้ว่าถ้าท่านเรียนไม่ทันแล้ว กระทรวง
ศึกษาธิการคงไม่เลือกท่านส่งไปเรียนวิชาครูที่ประเทศอังกฤษแน่นอน ขณะเมื่อ
ผูกพันทำงานอยู่ด้วยกันในลอนดอน ผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่ายังมีเวลาว่างอยู่ข้างจริง ให้
ทบทวนของวิชานั้น สอนวิชา พาณิชยการให้ วันละ ๑ ชั่วโมง ครูสอนยังชม
พระยาพลชัยศาสตร์ว่าเขียนจดหมายค้าขาย (Business letter) ได้ดีมาก แสดง
ว่าท่านมีความรู้ในวิชาพาณิชยการทีเดียว

ในการสูญเสียพระยาพลชัยศาสตร์ท่าน เพื่อนรักของข้าพเจ้าไป คราวนี้
ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นสุขซึ่งหาจะไรมาเปรียบมิได้ เพราะเป็นการขงขืนกันที่ควน
จริง ๆ ไม่เคยทราบเลยว่าท่านล้มเจ็บเป็นอะไร ทั้งแต่เมื่อไรอยู่ ๆ ก็ทราบช้บับว่าท่าน
ถึงแก่กรรมเสียแล้ว เพื่อน ๆ เคยเล่าให้ฟังว่า ในวันพฤหัสบดีท่านยังขับรถพาพวกเพื่อน
ในกองสลากกินแบ่ง ซึ่งท่านทำงานอยู่ ไปรับประทานอาหารกลางวันด้วยกันได้ แต่พอ
ถึงวันเสาร์ก็โดยนว่าท่านถึงแก่กรรมเสียแล้วด้วยโรคหัวใจวาย น่าอนาถจริง ๆ เพราะ
บรรดามิตรสหายทั้งหลายไม่มีใครได้ทราบและไม่มีใครได้เขียนเขียนเลย ถึงแม้พวกเรา
ทุกคนจะคิดว่า มนุษย์ย่อมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทุกคน กระนั้นก็ยังออกที่จะ
วิตกกังวลใจไม่ไต่ว่าคนใด ๆ ไม่น่าจะตายสั้นอย่างนี้ บรรดาข้าพเจ้าไม่จกระเขียนจดหมาย
ของมนุษยชาติเสียเลย ปลื้มให้เห็นหน้าตาของกรรมเสียเรื่อยเรื่อยเทียวหนอ แลถึงแม่
พระยาพลชัยศาสตร์ท่าน (ชื่อ พรธนะเมพทย์) จะถึงแก่กรรมไปแล้ว ความคททท่าน
ได้สร้างสมไว้ก็ยังคงปรากฏเป็นอนุสรณ์อันจะไม่มีวันล้มอยู่ในบรรดาญาติมิตรสหายที่
สมคังภายิตบ่ประพันธ์ของสมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์ในรัชกาลที่ ๖

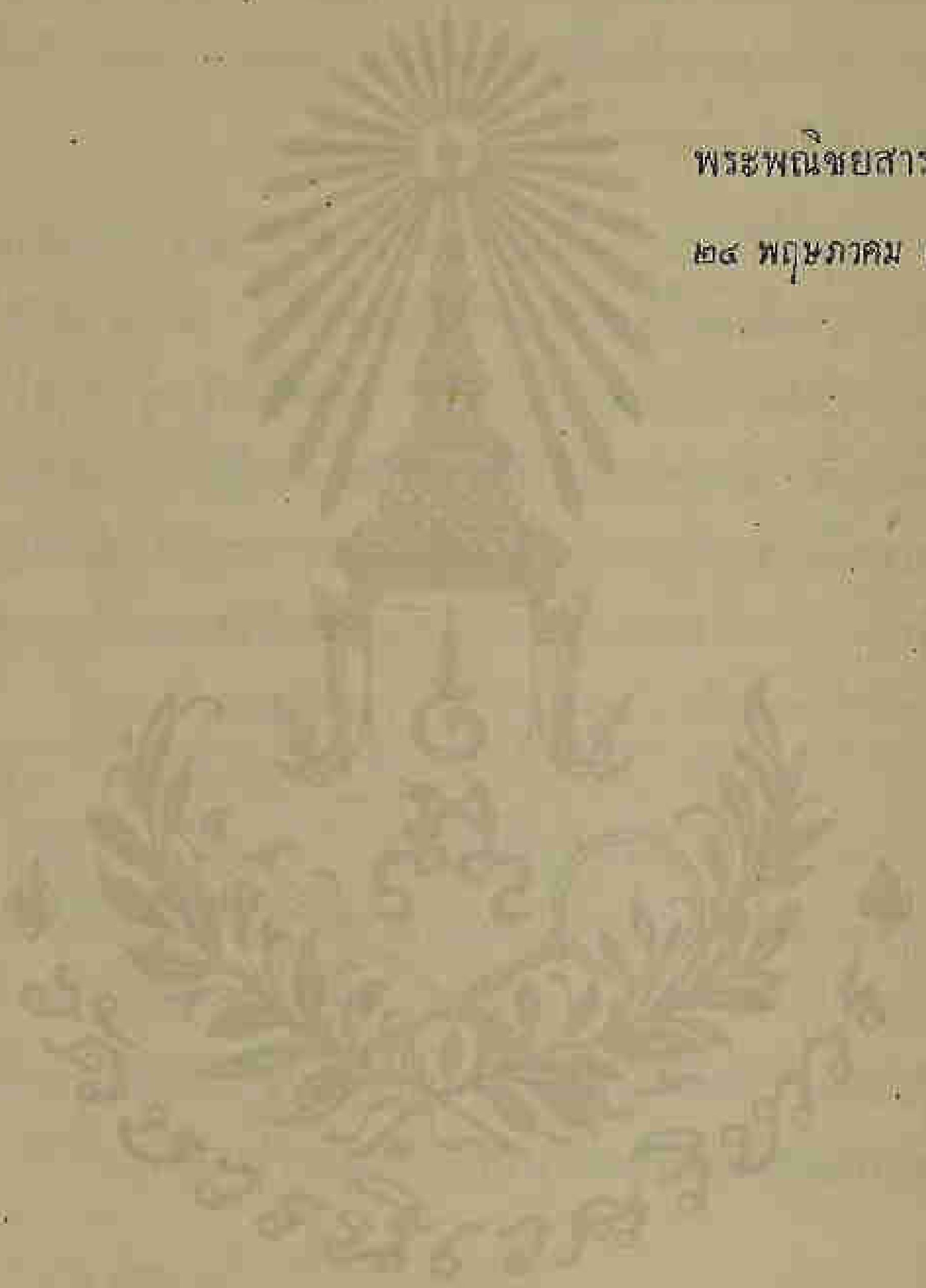
พฤษภาคส	อิกฤชวธันปลดปลง
โททนต์เล่งคอง	ลาคัญหมายในกายมี
นระชาติวางวาย	มลายสันทงอนทริย
สถิตทัวแต่ชัวคิ	ประศับไว้ในโลกา

ขอผลานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่พระยาพนิชยศาสตร์วิชาน (ผู้ พระรณะแพทย์)
ได้ประกอบไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ และของข้าพเจ้าที่ได้อะทำไว้แก่ปางหลัง และที่จะ
กระทำต่อไป ขอจงบันดาลให้วิญญูณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพตลอดกาล

เทชนู

พระพนิชยสารวิเทศ

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๓

สังฆะอัมพณละน้อย เกียวกับ
เจ้าคุณพนิชยศาสตร์วิชาน

คุณหญิงพลีเสขาศาสตราจารย์มานอบอกว่า ไกลี่ระขอรัยพระราชทานเพลิงศพ
เจ้าคุณของท่านแล้ว และอยากได้เรื่องเกี่ยวกับเจ้าคุณไปพิมพ์เป็นเล่ม รวมกับเรื่อง
จะไต่จากท่านผู้สอนอีก สำหรับงานศพ

ในชั้นแรก ก็กระเชียนให้ยาวสมกับเวลานานนับแต่เขียนเพื่อนร่วมโรงเรียน
สวนกุหลาบอังกฤษ แล้วเจ้าคุณยังตามไปศึกษาร่วมกันอีกที่เรคคิง กลซัทมารีย์
ราชการในกระทรวงศึกษาธิการ เกือบจะพร้อม ๆ กัน มาในชั้นปลาย ในแผนกอนุ-
ศาสตรา เจ้าคุณเป็นเลขานุการทำงานด้วยกันจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕

พอหาหลักฐานช่วยความจำ เพื่อเขียนเรื่อง ก็พบว่าข้างท่านได้เขียนเรื่อง
ของเจ้าคุณไว้ที่เกี่ยวกับ ฝั่งกลางเขาเรื่องที่ไม่มีใครทราบ หรือเพียงน้อยคนทราบมา
เขียนดีกว่า ไม่ซ้ำกัน

เมื่อเรายังเป็นเด็ก เจ้าคุณพอนักชอบใจ ก็เริ่มยั่ว สุนกนนิคหน้อย แล้ว
ก็เริ่มชอบกันมากขึ้น เจ้าคุณเองเมื่อเขาชอบเขาอย่าง ก็เหมือนกัน ซ้ำใจน้อยเสีย
ก็วย แต่โกรธใครไม่นาน และดูเหมือนจะไม่ถึงเกลียดใครเสียเลย ทำอะไร ทำจริง
ทำไ้รวดเร็วและแม่นยำ เป็นผู้เคารพและสำนึก ในบุญคุณของท่านผู้มพระคุณเสมอ
ทุกสิ่ง ๆ ใ้ว่า เจ้าคุณเป็นคนดี และระขอเล่าเรื่องข้อ ๆ ไปย่อขอความชอบ

สภาพอากาศได้คนไม่ผิดไปทำงาน

เมื่อเจ้าคุณไปศึกษาที่เรคคิงใหม่ ๆ เห็นได้ความนิสยรักเด็ก ในบ้านที่เจ้าคุณ
อยู่นั้น มีเด็กผู้หญิงคนหนึ่งผู้ชายคนหนึ่ง กำลังช่างเล่น เป็นบุตรของเจ้าของบ้าน
ทั้งสองคนก็รักเจ้าคุณแท้ที่เกี่ยว เด็ดรักอย่างสนิทสนม แล้คงว่าเจ้าคุณมีอะไรที่เด็กทั้ง
รักมาก

คนหนึ่งคนหนึ่ง ครึ่งหนึ่งพอนมีช่วยหนัก มีเขียนไปเจอเจ้าคุณกำลังเอาฟาง
ใส่ลงบนถนนคอนกรีตบ้าน เพื่อค้ำเสยรถที่ผ่านไม่ให้รถชนผู้ช่วย ทำเองโดยไม่มี
ใครใช้ ความรัก เมตตา ปรานี มีอยู่ในตัวเจ้าคุณมาก เพราะฉะนั้นสภาพอากาศจึง
ไ้คนที่เหมาะก็งานไว้ใช้

๗ ๘ ๙ ๑๐
เป็นนักกีฬาที่สามารถ

เจ้าคุณเป็นนักฟุตบอลของโรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ เมื่อนำอยู่ที่เรกถึง
ก็ยิ่งเล่น โขยมากเล่นไต่ค้เสมอ แต่บางครั้งก็ปล่อยเสื้อหมอบออกมา นั่นเป็นปรากฏ
การของอารมณ์ใจน้อย เล่นกติก ทัดสั้นก็ทำไต่ค้มาก นอกจากนั้นแล้ว ยังเล่นเทนนิส
กักรเซียงเวอ สเก็ตสนิตล่อและบนนาแข็ง และเล่นว่า ทำไต่ค้ทั้งนั้น

๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔
เรื่องใจน้อยเกือบกลายเป็นเรื่องใหญ่

วันหนึ่งคนใจจากบ้านที่เจ้าคุณอยู่ นายบอกว่าเกิดเรื่องใหญ่กับเจ้าคุณ ไต่
ตามพอไต่ความแล้วกรีบไปหาเจ้าของบ้านนั้น เห็นเขี้ยวของของเจ้าคุณมากองอยู่แล้วที่
หน้าบ้าน พอเข้าไปก็ไต่พบกับเจ้าของบ้าน ท่านบอกออกมาทันทีว่า ไต่ไล่เจ้าคุณออก
จากบ้านแล้ว เพราะประพฤติกเลวทราม ไต่เรียกตัวมาตาม โกรธมาก ทอขว่า เมื่อ
ว่า ๆ ทำผิด ก็ผิดซี ตามใจซี อะไรทำนองนั้น ไต่เห็นและไต่ฟังเช่นนั้นก็เข้าใจว่า
ไต่ทำผิดจริง

๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘
เจ้าของบ้านทั้งสามและภรรยา ไม่ใช่คนโกล คืออาจารย์ทางครุศาสตร์
ของยูเซียนเอง จึงรู้จักกันมาก่อนเจ้าคุณ ไปพักนอนในต่างจังหวัดด้วยกันเคย ท่าน
อาจารย์ ยูไม่มเืองซนซงหมองใจอย่าง ไต่กับยูเซียน ซ้ำไต่ความปราณีตลอกมา
ด้วยความสามารถตนเอง ถึงจะมีไต่สะตั้งซิด ก็ยังพุดกันไต่ ไต่ขออนุญาตพบเจ้าคุณ
สองต่อสอง และเมื่อไต่พุดกันแล้ว ก็ไต่ความว่าคนของเราไม่มีผิด ใช้แต่เท่านั้นคำที่
เจ้าคุณเล่า ก็ตรงกัยตัวคนใจเล่าให้ฟัง จึงคิดใจ ด้วยความมั่นใจว่าจะไปพุดกัยเจ้า
ของบ้านทั้งสองไต่เต็มปาก เจ้าคุณบอกว่าโกรธมากจริง ทีเขาเรื่องบัคสทเทลลือเซอมา
ถาม จึงตอบเป็นเชิงประชดให้แอง ๆ ไปบ้าง ไม่รู้ว่าใช้ภาษากันทำไหน จนเข้าใจ
ใจว่าเซอหน้ามือเป็นหลังมือ แต่ก็ตรงกัยที่คิดไว้ว่าจะประชดเขา จนฟังกันไปคนละ
ทางสองทาง

๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒
พบมิตรทั้งสองของเจ้าของบ้าน แยกทำหน้าซอขบถลาวกัยจะทรายเรื่องอะไร
กัยเขาควย ยูเซียนก็วิ่งเข้าไปในห้องเพื่อพุดกัยบัคมาวาทาของแก ไต่เล่าเรื่องทีไต่มา

จากเจ้าคุณให้ท่านฟังทั้งสน ยังแถมบอกด้วยว่าถ้าลูกเข่าถึขตัวเองก็คง โกรธเหมือนกัน
 และที่คงโทษต่อกันอย่างไม่มีควรวเข้าใจผิด จนให้ท่านเห็นว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องเหลวเบา
 ทั้งสน ใครขอร้องโดยท่านเต็มทีเจ้าคุณไม่ผิด และขอร้องกับท่านว่า หากท่านยังไม่
 ปลงใจชอบเต็มที กระนั้นก็ขอให้ท่านเห็นกับผู้เขียนบ้าง ขอให้เจ้าคุณโทษต่อก่อน
 ไม่ช้าความจริงที่ว่าเจ้าคุณไม่ผิดก็จะปรากฏออกมา ขณะที่พักอยู่กับท่านอาจารย์
 เหมือนเทวดามาช่วยบุตรของท่านพูดขึ้นว่า “ไม่ให้ไป” “ไม่ให้ไป” ท่านอาจารย์
 ก็ตกลง ผู้เขียนขอบพระเดชพระคุณท่าน ดาท่านทั้งสองคน ว่าจะไปพักกับเจ้าคุณอีก
 เล็กน้อย แต่เลยไปที่ทักของกระเข้าและหีบ เขาแอบไปให้พันहुพันตา แล้วจึงโทษไปหา
 เจ้าคุณ ใจน้อยยังไม่ตาย ท่างอน โต้ขอกกับเจ้าคุณว่า ท่างอนไม่คิด มีละนัย
 เรื่องไม่เป็นเรื่องนั้น จะกลายเป็นเรื่องใหญ่มาก และขอให้รีบคืนกับผู้ใหญ่เสีย โดยเร็ว

ไม่กี่วันต่อมา ผู้เขียนก็ได้รับเชิญให้ไปรับประทานอาหารที่บ้านนั้น รับประทานอาหาร
 เร็วหน่อย พอไปถึงก็ได้รับการต้อนรับเต็มไปด้วยความเอ็นดู เมลตาปรานีจากท่าน
 เจ้าของบ้านทั้งสองคน และบอกเล่าเรื่องกันแล้ว เจ้าคุณเจ้าวสะอาด และชอบใจมากที่
 ช่วยทักทานไว้ มีละนัยจะต้องเสียใจไปนาน ที่ลงโทษคนไม่มีความผิด

ถึงแก่กันมา ดูท่านอาจารย์รักเราสองคนมากสิน สำหรับเจ้าคุณนั้นยังนาน
 เขาก็ยังสนิทกันสิน จนเรียกกันเป็นพยาน้ำฮา ไปเลย เมื่อกลับเมืองไทยแล้ว ก็ยัง
 ตักตอกกันเนือง ๆ ทางรถหมาย เมื่อไม่กี่ปีมานี้เองหายเงิบไป เข้าใจว่าท่านอาจารย์
 ถึงแก่กรรมเพราะชราภาพและเคยเล่ามาในรถหมาย

คนผู้ใหญ่นี่ไม่กตแต่ยังได้อะไร ๆ ค่ะ ด้วย

เจ้าคุณไปมาหาสู่กับท่านพวกผู้ใหญ่เสมอ และแนะนำให้รู้จักกับพวกของ
 ท่านกว้างออกไปทุกที การคุยกับผู้ใหญ่ก็ ไปเที่ยวด้วยก็ มีคุณประโยชน์แก่ตัว
 เรามาก เช่นคนๆ ไปเที่ยวหาขลุ่ยกับผู้ใหญ่ เขาถ่ายไปคุยไป อะไรที่ได้มา ทำให้
 เราถ่ายโคกขุ่นกว่าเดิมมาก

ท่านอาจารย์ไม่รังเกียจคุยกับเรา ยิ่งเมื่อเราพูดถึงการศึกษา ท่านจะคุย
อย่างไม่เบื่อ เราเพียงคอยฟังนาน ๆ ก็ถามท่านเสียสองสามคำ การศึกษาที่พูดถึงนั้น
มีการศึกษาของครอบครัว หมู่คณะ จนการศึกษาของชาติ การศึกษาแก่เด็กจนถึง
ผู้ใหญ่ คุยกันแบบนี้ท่านให้ความสว่างแก่เรามาก คุณนั้นขอกเห็นออกไปจากที่เราเรียน
จริง ๆ คุยกัน

ครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในที่ประชุมการศึกษา ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ประชุมหารือจะคิดเปลี่ยนแปลงการศึกษาของเด็ก ให้ดียิ่งขึ้น ผู้
เขียนพยานว่า การศึกษาของเด็ก ถ้าจะใหญ่ขึ้นกว่าเก่าได้ ก็ควรแต่ขอได้ระลึกว่า
การศึกษาแก่ผู้ใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะหน้า ในรัฐธรรมนูญหรืออะไรของเรามีเวลานั้น มีว่า
ภายใน ๑๐ ปี จะให้ราษฎรทุกคนใช้สิทธิเลือกตั้งได้ กรมการทำหน้าที่ชอยกส มี
ใครคนหนึ่งถามผมว่า “จะทำกันอย่างไร” หรือ “จะเอาดีอย่างไร” คุยกันนั้นผม
ก็เฉยๆกันไป และผู้เขียนเองก็ไม่มีโอกาสจะทราบได้ชัด เพราะไม่เข้าค้อมมา ผู้เขียน
ไม่สบายใจที่จะทำงานต่อไป ได้ยื่นหนังสือต่อ รพณร นายกรัฐมนตรี กราบขังคมาลา
ขอให้ปลดออกจากราชการ

นานต่อมา มีคนมาบอกว่ายาวนี้เขาเริ่มให้การศึกษาผู้ใหญ่แล้ว มีการให้
มาเรียนเขียนอ่าน ผู้เขียนบอกกับเขาวว่า สอนให้ชัด ๆ เขียน ๆ มันพอเมื่อไร

ถ้าการศึกษาผู้ใหญ่ได้ทำให้ถูกต้องเสียแต่โดยเร็วแล้ว ความเหลวไหล
ของเขาวชนบางพวก จะไม่ปรากฏมากมายสักอย่างตามอยู่ การเปลี่ยนแปลงแบบ ๒๔๗๕
บ้านเมืองย่อมหนีไม่พ้นจากการกระทบกระเทือนอย่างหนัก

เมื่อ ๔-๕ ปีมานี้ รัฐบาลแต่งตั้งให้เจ้าคุณเป็นกรรมการสภาการศึกษา
แห่งชาติ ผู้เขียนเห็นว่า เลือคนถูก เพราะเจ้าคุณทรงเป็นสุรุรุจากชั้นเชิงของกรรการศึกษา
กคนหนึ่ง

ในการคุยกันนั้น เจ้าคุณยังได้บรรยายท่านอาจารย์ช่วยสอนภาษาให้อย่าง
ดีออกทั้งใจ จนจักได้ว่าเขียนดูภาษาองกฤษก็มากคนหนึ่ง (เห็นจะเข็ดเมื่อคราวสั่ง
ภาษากันเขว)

๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑
เป็นนักศึกษาที่ดัดและไม้หลง

กลั้วหวนคึกไปถึงการเล่าเรียนของเจ้าคุณที่สวนกุหลาบ จะต้องเรียกว่าเรียนค
 พอใช้ และที่ทำได้เช่นนั้น คงจะรู้จักด้วยความสำคัญ ลกหลั่นกันไป เมื่อครั้งนั้น
 ยังรักกันน้อย จนมาอยู่ไกล ๆ กันในเรดคิง จึงเห็นว่าเช่นผองต่างวางตลกประจำวัน
 หลกสำคัญที่สละคือ การศึกษา รองลงมาคือกิริยาที่ควรทำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์เอาไว้
 สุกกายเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นเท่า หรือไม่ทำก็แล้วแต่อารมณ์ การเรียน ถ้าไม่มีอะไร
 จำเป็นแล้วไม่ยอมให้ขาด และจะต้องทำให้เสร็จ จึงจะปล่อยตัวตามอารมณ์ หลก
 สำคัญที่สองนั้น ยอมให้มีการนัดหมายตรงต่อเวลาและสลับกันได้กับความสำคัญข้อ
 หนึ่ง ส่วนข้อสามที่ไม่ยอมนัดหมายกับใคร ขอตัวเสมอ เขาเห็นว่าไปได้หรือทำได้
 ก็ทำ ถ้าไม่ไปก็ขอลโทษ การเรียนจึงสม่ำเสมอ ทางบ้านก็มีการเรียนภาษาแขก
 ทุกวัน การเรียนวิชาพณิชยศาสตร์ของเจ้าคุณวิเศษมาก นำหน้าเพื่อนฝรั่งในวิชาค่าน
 ค่าขาย และใ้กรยรางวัลสำหรับวิชาค่านนี้ เมื่อคราวทำอนุปริญญา

ในบ้านการสังคม ได้กล่าวมาข้างแล้วเรื่องการคบกับคนแก่ คราวนี้จะพูด
 ถึงคยหนุ่มสาวบ้าง ในระหว่างนักเรียนด้วยกัน เจ้าคุณชอบพอกันมากทั้งหญิงและ
 ชาย เพราะเจ้าคุณเห็นว่าใคร่ คนในเมือง คยกับหนุ่ม ๆ น้อย กับสาว ๆ มีบาง
 เป็นธรรมดา ไม่เคยปรากฏว่าเจ้าคุณไปเที่ยวกับผู้ไม่ควรเขาไปคยคนก็ ๆ คยกันได้
 หมดไป เมื่อไม่รักก็ไปรักแล้วเลิกก็พลกตวลัย ในเรดคิงสมัยนั้น ชาวเมืองเขารู้จัก
 ว่าเป็นไทย และให้เกียรติออกจะมากกว่าชาติต่างดาวอื่น ๆ บางคนรู้จักนายโพ
 (เจ้าคุณเทพศาสตร์) เสียด้วย

เจ้าคุณไม่ยอมมีนตกับสาว ๆ เหล่านั้นเลย เมื่อพอกันก็คยกัน เมื่อไม่พอก
 ก็แล้วไป มีสาว ๆ สวย ๆ สดสวยแต่การศึกษาคก็เช่นเพื่อนกับเจ้าคุณไม่เคยเห็น
 ไปหมกมุ่นกับแม่พวกเหล่านั้นจนเกินการไปเลย เจ้าคุณอาจชอบเขาและรักเขาเข้าด้วย
 ก็ได้ แต่ไม่หลง

การที่เด็กผู้ชายช่วยคนเฒ่าคนแก่ไม่ให้ประุ่นคอกกัยสาว ๆ เสียเลยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผิดเกินไป ผู้ที่ขาดสมาธิทางนี้ จะขาดสติควรระวังไปมาก เมื่อเวลาเข้าสังคมจะปรากฏว่าท้อในแง่ต่าง ๆ ขนาดที่เจ้าคุณท้าวไปนั้น เป็นแค่พอก ๆ คนที่หลงนั้นน่าเกลียด แม่แต่เพียงมีใครเขียนจับคู่เค้นรากกับคนที่เขาหลงเท่านั้นก็ทลายใจราวกับมังกรไม่เป็นอันจะเล่าเรียน และใช้เงินทองเปลืองเกินควร และยังสร้างข้อขัดข้องต่าง ๆ อีกมาก ผู้ที่จะสั่งบุตรในวัยรุ่นและวัยเรียนไปไกลหูไกลตา ควรจะบอกให้พ่อหนมนั้น ติตอเขาคำว่า อย่าหลง เขียนขงเขียนใส่ไว้กับตัวก่อนจะทำอะไร ให้หนักถ่วงมันเสียก่อน

ไม่คางเหล็องก็ ไม่เซ็ด

ก่อนจะจากเรือกิ่ง ท่านอาจารย์ชวนใหม่เขียนไปอยู่ด้วย ดยนึกเพราะท่านดกขเรามาก และจะไกลจากกันแล้ว อถนยหนงคอไกมาอยู่กวยกันกยเจ้าคุณ ผู้เขียนเขาถวยานยนกคัตไปกวย ในวันหบคชไปเทยวไกล ๆ เจ้าคุณมกมาควย โดยนงเสริมท่ายไป ไปลัมมากก็หลายครั้งแต่ก็ ไม่เซ็ด ทุกลยขงชอบมากขน เกษะบุญท่างก็ไม่เขนอะไร เพียงขางคร่งกางเกงกันชวคไป

นายพันเอก ฮยม ไม่รังเกียจตผเขียนมรด บางคราวยังให้เขาไปส่งท่านเมษมาเขมเสริมแล้ว เมษจะไปกับคนแก่ที่โรคของเข่าพวงข้างมาพวงเขาไปกวย ท่านไว้ใจ จะไปไหน ๆ ท่านก็ไม่ว่า แต่ขอให้เขียนถึงท่านเป็นระยะ ๆ ไป

ฮยมาวนหนง เมื่อปรยปร่งเครื่องและรถกันแล้ว ไคคกลงกยเจ้าคุณจะไปลขงความเรว เจ้าคุณเสริมท่ายไปเช่นเคย พอเลยวไคกรมกตมลง ทรวงคเห็นรถเขนปลกคแต่ทาวไม่วสกรทกวดคเชนคสำหรับเลยวชวคเสยมแล้ว ขนรถไคกคขงคยไป จะคองเลยวที่หน้าก้าแพงกนไม่ให้คกเหว แต่รถไม่ยชมเลยว ในวัยเคยวก็ปะทะเข่ากยก้าแพง งงไปนคหนง หนไปคเห็นเจ้าคุณนอนเฉยอยกขดนน ท้ารวรขชกถ้าเว้วมากและเจ้าคุณคชทักทายแล้ว จะเขาไปโรงพกค ผู้เขียนขอเขาท้วไปบ้านเรา ว่ายังไม่คย ยังทวยใจ เรยคเขาเรดแท็กชไปบ้าน ช่วคณเขาไปข้างใน ทคคนในบ้านมาช่วคณ ท่านเจ้าชองบ้านให้ไปเชยุมช พอหมอมาดงเจ้าคุณมีอาการคชข

ผู้เขียนบอกว่าจะต้องไปแจ้งความที่โรงพัก เจ้าคุณพูดออกมาได้ว่า "ขึ้น-
หลังไปถวาย" สมชงเจ้าคุณได้ด้วยความกระตือรือร้นอย่างแรง ท้องนี้ ๗ นอน ๗ อยู่
รวมเคสน

ผู้เขียนไปหานายพันเอก ชยม ไปขอเงินค่าช่อมรดก ท่านว่าสำหรับให้ไม่มี
ถ้าชอยนก็ได้ ขอท่านไปว่าไม่เคยขยืมเงินใครจะต้องเลิกใช้รถและลาภกลับบ้าน ท่าน
สั่งให้หนึ่งคอสักครู่แล้วหยิบสมุดเช็คเขามาเขียน แล้วยื่นให้ผู้เขียนหนึ่งฉบับ สำหรับ
เงิน ๒๕ ปอนด์ แล้วยื่นมาอีกฉบับหนึ่งพูดว่า "ให้" ไป ๑๒ ปอนด์ ผู้เขียน
ขอขอบคุณท่านเป็นอย่างมากสำหรับค่าของและแทนเจ้าคุณถวาย บอกท่านว่า ท่านใจดี
จริง ๆ และผู้เขียนก็สบายใจที่จะมีของเล่นต่อไป แล้วกล่าวก่อนกลับ

เขาเขียนให้เจ้าคุณบอกว่าเงินของขวัญจากนายพันเอก ชยม ค่ะใจเพราะ
เรามีพอใช้ไปเคสนหนึ่ง ๆ เท่านั้น

เมื่อหายป่วยแล้ว เจ้าคุณไม่เคยขยืมขึ้นท้ายไปด้วยอีกเลย แต่รวบรวมเงิน
สมทบเข้ากับเงินทำขวัญของท่านผู้ดูแลนักเรียนไปหาชอมาอีกคนหนึ่ง เจ้าคุณก็คิดใจ
ทิ้งรถยนต์ไม่ได้จนถึงที่สุด

ช่วยเหลือเต็มที่

ในที่สุดเราก็ได้ร่วมงานกันในกิจการของอนุสาวรีย์ชาติ เจ้าคุณเป็นเลขา-
นาการ เราช่วยช่วงจากท่านผู้อำนวยการคนก่อน คอยสำนักในการงานคตท่านได้ยากขึ้น
กว่าไว้ จึงไม่ยากเพราะเป็นงานเรื้อรังคอยตามท่าน เช่นท่านได้สร้างหนังสือเรื่อง
ค่าของอาหารไว้ เราก็ค่อยไปช่วยการ ให้ศึกษารากยี่ข้าวและให้ทำอาหาร ให้มีคุณค่า
สำหรับคนดีและคนป่วย สมมุคพกของอนุสาวรีย์โดยเฉพาะยังไม่มี ก็คิดจัดทำขึ้น
หนังสือของอนุสาวรีย์ก็พยายามให้มีเรื่องมากขึ้น ให้ข้อตรงต่อเวลา และได้
พยายามส่งเสริมให้มีการติดต่อกับอนุสาวรีย์ในต่างประเทศมากยิ่งขึ้น เหล่านี้เป็นต้น

ผวกก็เห็นว่า งานของอนุสาวรีย์ทุกหน่วย เป็นงานเพิ่มให้กษัตริย์ อาจารย์
ทำให้สมาชิกจัดการงานกันเอง เพียงครูอาจารย์คอยปรึกษาระหว่างให้ การ

ของครูก็จะเขาลง และสมาชิกทุกคนก็จะยังเป็นกำลังของโรงเรียน จึงให้มี " การประชุมด้วยตนเอง " ขึ้นในหน่วยที่ระดมกันไว้ ในเบื้องต้นก็ขอให้ช่วยเหลือให้การประชุมของแต่ละหน่วยขึ้นไปออกกองตามระเบียบของการประชุมที่ดี หลายนหน่วยทำได้ดีมาก ลงกบมีการประกวดในด้านนี้ในงานกาชาด และให้ประชาชนเข้าชมและฟังด้วย ได้ขยายการประชุมด้วยตนเองออกไปในทางสนุก และได้ได้รับความรู้ไป ในตัวกันหนึ่งก่อน ให้หน่วยหนึ่งเป็นเจ้าภาพ แล้วเชิญอีกหน่วยหนึ่งหรือจะอีกหน่วยก็ตามเป็นแขก เพื่อไปเที่ยว มีการหัดว่ายน้ำกันด้วยบ่อยครั้ง การไปเที่ยวนี้ทำแต่เช้า และกลับก่อนมืดค่ำ ทุกครั้งจึงมีการหุงหาอาหารจกตักกัน ยิ่งแถมจัดเอาไปให้เจ้าของสถานที่ด้วย เจ้าของสถานที่ยังช่วยเหลือของสถานที่ไว้สะอาดเรียบร้อย ทั้งนี้เพื่อให้นิยมกันตัวอย่างดี การประชุมด้วยตนเอง มีท่าทางจะขึ้นไปด้วยดี เจ้าของสถานที่หลายแห่งครุฑหารให้ใช้สถานที่ เช่น ของครูปนายกสภาภาษาในเวลานั้น ก็พอพระทัยไปรุดเกล้า ๆ บอกประธานให้ใช้วังบางขุนพรหมของท่านได้ในโอกาสต่อไป ผู้อำนวยการของอนุสภาภาษาในสมัยนั้น (คือผ.เชียน) มีงานทางกระทรวงศึกษาไม่น้อยเลย คืองานของกรมวิสามัญศึกษาเป็นงานโดยตรง และเมื่อก่อนกรรมการวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย ไปในนามของกระทรวงศึกษาอีกทาง จึงเห็นได้ว่ากิจการของอนุสภาภาษาที่ผ่านไปด้วยดีถึงขนาด เจ้าคุณเลขาญการมีส่วนในความสำเร็จและในความคืบหน้าขึ้นมาก

พยานแห่งความดี

๑. เมื่อเสร็จการศึกษามาจากต่างประเทศ เจ้าคุณเริ่มรับราชการ ๒๕ มีนาคม ๒๔๕๗ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์พระยา ๑ เมษายน ๒๔๖๖ และได้รับพระราชทานสัญญาบัตรจากพระหัตถ์ในวันนั้นเอง (ทำราชการมาได้ ๘ ปีกว่า ๆ เท่านั้น)
๒. ในเวลา ๑๒ ปี ๓ เดือน ได้รับพระราชทานเงินเดือนถึง ๕๐๐ บาท
๓. ใน ๘ ปี ได้เป็นนายกของครูเสื่อย่า

๔. ทำหน้าที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ เป็นเลขาธิการสามัคยาจารย์สมาคม
๕. กรรมการคณะฟุตบอลไทย
๖. เหนี่ยวอุ้มคณะฟุตบอลไทย
๗. ขุนกรรมถาวรศักดิ์สินฟุตบอล
๘. เลขาธิการคณะฟุตบอลไทย
๙. นายกรรมการฟุตบอลกระทรวงศึกษาธิการ
๑๐. เลขานุการอนุสภาภาษา
๑๑. หัวหน้ากองกลางสภาภาษาไทย
๑๒. ประธานองสภาคณีนแห่งรัฐบาล
๑๓. กรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ

ผู้เขียนพูดไว้แล้วแต่คิดว่า เจ้าคุณพัฒนศาสตร์เวลานั้นเป็นคนที่ และอยาก
ให้เห็นว่า ชนความคณินจะอยู่ “ประคับไว้ในโลกา” และใครจะค้านที่ว่า “ความค
ที่คนทำนั้น มักจะจมกันไปดึกกระดก” ทั้งนี้ เพื่อให้คนเรามีจิตใจหมั่นประกอบกรรมดี
เจ้าคุณเขยคนนี้ จึงมีโอกาสดูหาไม่ไค้ง่ายเลย คือใครบใช้ประเทศชาติ
จนวันสุดท้ายของชีวิตก็ยาวขึ้นกว่า ๗๐ ปี ไปรคนก็ดูให้กว่าเป็นคนก็อย่างที่เขาว่า
“ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” ไซ้หรือไม.

อนุศาสน์พัฒนชัยการ

๓๑/๕/๐๗

การเล่นของลูกเสือ

สำหรับกองอัครยาน

คนผู้ร้าย

เลือกหาที่ที่มีต้นไม้ มีถนนมาก ๆ รวมเนื้อที่ราวกว้าง ๑๐๐ เส้น ยาว ๑๐๐ เส้น เป็นเหมาะ

สั่งให้ลูกเสือทั้งหมดหนึ่งหมู่พากันเข้าไปซ่อนตนอยู่ในเขตที่กำหนดให้ ให้ล่วงหน้าไปก่อน ๑๐ นาที แล้วจึงให้ลูกเสือออกพวกหนึ่งตามไปค้นหาจะแยกย้ายกันไปหมู่ละสักคนก็ตาม ถ้าพวกลูกเสือที่ไปซ่อนตน ซ่อนอยู่ได้นานถึงสองนาที (โดยพวกออกตามหาค้นไม่พบ) จะเป็นพวกที่ชนะ

การเล่นนี้ต้องการความไหวพริบและเชาวน์อย่างคชของลูกเสือพวกที่ออกไปซ่อน

กองซุ่ม

แบ่งลูกเสือ ออกเป็น สองพวก เท่า ๆ กัน เลือกถนนสำหรับ เล่นสายหนึ่ง กำหนดให้เล่น ให้ซุ่มกันไว้ไม่เดินระยะห่างจากถนน ๕ เส้น

สั่งลูกเสือพวกหนึ่งล่วงหน้าไปก่อน ๑๐ นาที ให้ไปคอยซุ่มอยู่ริมทาง แล้วจึงปล่อยให้ลูกเสือออกพวกหนึ่งตามไปตามทาง ลูกเสือพวกหลังนี้ ต้องสั่งผู้ตรวจทางไปข้างหน้าพวก

ถ้าผู้ตรวจทางไปพบกองซุ่มเข้าแล้ว ให้ผลัดกันเป็นกองซุ่ม กองเดินทางเรื่อยไป การเล่นนี้เหมาะสำหรับเวลาเมื่อลูกเสือใช้เดินทางไกลกลับมาก เล่นกันตามทางเดินกลับ

จับอาวุธ

สมมติว่า จารบรบ ๒ คน หนึ่งออกไปจากค่ายลูกเสือของหนึ่ง มีผู้เห็นจารบรบทั้งสองกำลังขจรยานไป ห่างจากค่ายราว ๒๐ เส้น (ควรขจัดสถานที่ให้คนเล่นที่ เพื่อให้ผู้ที่จะตามจับเข้าใจทาง)

ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้เห็น จารบรบทั้งสองทั้งสองต้องไปยกกระดาน

แสดงทางที่คนซึ่งกรยานหนีไป แต่ไม่จำเป็นก็ยังไม่ปรยกระคายเรือไปตลอดทาง จะ
 ปรยทุก ๆ ระยะ ๒ เส้นก็ควรหนึ่งก็ยอมให้ จารพรรษออกจะเสียเปรียบพวกที่ตามจับ
 ลึกหนอย เพราะกระต่ายที่ไ้รยไว้เช่นเครื่องช่วยนำให้ศัตรูมาจับได้งายขึ้น หรือ
 ไม่ช้าก็ระมาทัน โดยเหตุนี้จารพรรษทั้งสองต้องพยายามเลือกพมไม่เหมาะ ๆ ข้างทาง
 เขารถกรยานซ่อนไว้แล้วหลบตัวอยู่ใกล้ ๆ ทางนั้น (คืออยู่ภายในเขตที่กำหนดให้)
 เมื่อจารพรรษจะเล็งงออกจากถนน ทั้งท่าเครื่องหมายไว้ให้มตามเขนที่สังเกตได้ด้วย
 จะใช้วิธีวิ่งเลยไปแล้วย้อนรอยกลับมาแยกออกจาดถนนก็ไ้ทำมใจ เว้นแต่จะวิ่งอย่า
 ให้ศัตรูตามมาพบรถที่ซ่อนชกไว้ หรือจับคนใดเท่านั้น เมื่อจารพรรษซ่อนตัวอยู่ไ้
 ราวภาคหนึ่งของนาฬิกาแล้ว ศัตรูเขารถออกชิดมายังค้ำยอย่างเต็ม ระวังอย่า
 ให้ศัตรูตามมาจับได้ ผู้ที่ตามจับต้องพยายามคนจารพรรษและจับรถที่ซ่อนไว้ให้ไ้
 กยคองระวังอย่าให้จารพรรษขนมาเขารถของตนไปเสียด้วย ผู้ตามรถตัวจารพรรษไ้
 เมื่อไร นยว่าเมื่อนั้นเป็นเวลาจารพรรษถูกจับ (การเล่นเหมาะสำหรับผู้เล่นราว ๑๐ คน)

การเล่นในเมือง

สระกตรอย

เลือกเด็กเลือกคนหนึ่งสำหรับให้เป็นผู้ออกหนี นักลกละเล่ทั้งหมู่พร้อมกัน ใน
 ถนนที่เงียบ ๆ แห่งหนึ่ง แล้วให้ลูกเล่ที่จะเป็นผู้ออกเดินหน้าไปก่อน ๔ นาที
 ระหว่างนั้นห้ามไม่ให้ลูกเล่อื่น ๆ มองดูผู้ที่ออกหนีเลย เว้นแต่เด็กเล่ ๒ คน ซึ่งจะ
 ลึกติดตามไปจับผู้ที่ออกหนี เมื่อเวลาวิ่งแล้ว ๔ นาที ลูกเล่ที่ตามไปคนหนึ่งก็
 วิ่งกลับมานำลูกเล่อื่น ๆ ไปตามผู้หนีทันที

ลูกเล่ที่ตามหลัง ผู้หนีไปอีก คนหนึ่งก็ควรทำ เครื่องหมายให้ พวกที่ ตามมา
 ข้างหลังทราบว่าหนีไปทางไหนกัน จะใช้กระต่ายลูกปลาไปรยตามทาง หรือเขียน
 ถนนเป็นตาเช่นเครื่องหมายให้เขา ไ้คนใดไ้

ลูกเสือทุกคนที่เล่นการเล่่นนี้ ต้องเป็นผู้ชำนาญในการเล่่นยิงสลัก ๓๒
 วงและผูกพันตขงเบเนตที่ มีความไหวพริบหาขยาย ให้ผู้ตามตามไม่ถูกทางได้
 ตัวลูกเสือผูกพัน เล่่นอยู่ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 แล้ว ลูกเสือผูกพันเบเนตด้วยชนะ

ตามรอย

ส่ง “ กระต่าย ” ล่องหน้าไป “ กระต่าย ” จะเดิน หรือ ขี่จักรยานก็ความ
 “ กระต่าย ” ที่ขงมีแถบหรือกระต่ายที่คเป็นลูกปลา ไล่ต่งไปด้วย “ กระต่าย ” ที่ขง
 ไปรอยของที่ไล่ต่งไปตามทางด้วย เพื่อบุตามจะไ้รู้ว่าไปทางไหน ถ้าจะไม่ใช้อะไร
 รอยบอกหนทาง จะขีดเขียนเครื่องหมายอาณกสัญลักษณ์ ตามทางเกินเท่า เส้าโคม
 หรือกำแพง ให้เข้ใจแก่ผู้ตามก็ได้ พวกที่ตามรอยมาต้องลบเครื่องหมายเหล่านั้น
 มา รอย เพื่จะไ้ไม่เป็นลิ่งรกรุงรังตา และเป็นเครื่องหมายสำหรับเล่นกันวันหลัง
 อีกได้

จะเขียนเครื่องหมายบอกเรื่องอื่น ๆ นอกจากบอกทางที่ไป เช่นบอกที่ซ่อน
 จุดหมาย บอกยักทาง ฯลฯ ด้วยก็ได้

ในการเล่่นนี้ “ กระต่าย ” ที่ขงพยายามทำเครื่องหมาย บอกทางที่ตนไปให้
 แข็งแรงที่สุด เพื่อพวกที่ตามไปจะไ้ตามถูกทาง อย่าพยายามทำให้พวกตามตาม
 ผิดทางไปไ้ อย่าง ในการเล่่น “ สรรคกรอย ”

ลอบเข้าค่าย

เลือกลูกเสือคนหนึ่ง ซึ่งลูกเสืออื่น ๆ รุกค ให้เป็น “ ผลอยเข้าค่าย ” เลือก
 สถานที่ตั้งตนเล่่นแห่งหนึ่ง ห่างจากค่ายลูกเส้าราว ๘๐ เส้น “ ผลอยเข้าค่าย ”
 ที่ขงเป็นผู้รู้จักทางที่จะไปค่ายใดก็

ผลอยเข้าค่ายก็ขงพยายามเดินออกจากตทกกำหนดให้ ไปยังค่ายลูกเส้าให้
 ได้โดยไม่ถูกจับ ลูกเส้าที่จะเป็นพวกก็ขงจับตามตักแล้วมาข้างตน เป็นผู้ ที่ไ้เห็น

หน้าผมจะลอบเข้าค่ายแล้ว ผู้ลอบเข้าค่ายจะแปลงปลอมตัวอย่างไรก็ตาม เว้นแต่
ต้องไม่ปลอมเป็นผู้หญิง

หน้าที่ของพวกที่คอยจับต้อง แยกย้ายกันไปตามทิศทางต่าง ๆ ทึกคกว่าผู้ลอบเข้า
ค่ายจะเดินมา ต้องคอยระวังวางยามไว้ให้เหมาะห้ามไม่ให้พวกจับเข้าใกล้ที่ตั้ง
เต้น และค่ายลูกเสือเกินกว่าระยะ ๒ เส้น

ผู้ลอบเข้าค่าย ต้องออกเล่นตรงที่เวลาที่กำหนดให้ จะเดินตามถนนตาม
ทางใดทั้งสิ้น ห้ามไม่ให้ใช้ยานอย่างหนึ่งอย่างใดขอมให้เดินเท้าอย่างเดียว ถ้า
เห็นพวกจับมาใกล้ จะหลบเข้าไปในร้านใกล้ตามซอกของ คูของ พอเห็นว่า ผู้จับผ่าน
พ้นรอคอยนทรายแล้วจึงออกเดินทางต่อไปได้

ถ้าพวกจับเห็น ผู้ลอบเข้าค่าย ต้องพยายามเข้าใกล้ทุกให้ได้ยินว่า "สบาย
หรือ" ก็ได้ หรือจะแคะทองด้วยมือก็ได้ ผู้ลอบเข้าค่ายจะต้องขอมให้เขาจับโดยดี
และถือว่าคุณเป็นเชลยศึกและขอมเกินกลบค่ายมากขมขย็ไต่

เมื่อเวลาถึงแต่ลงมือส่งพันไป ๑ นาฬิกาแล้ว ลูกเสือทั้งหลายต้องกลบ
ค่ายหมด เพราะว่าช่วงเวลาหนึ่ง นาฬิกาหนึ่ง ผู้ลอบเข้าค่ายควรลอบเข้ามาในค่ายได้
หรือพวกจับควรจับเข้าได้ ระยะทางตั้งแต่ที่ตั้งเต้นจนถึงค่ายอีกกำหนดให้เพียง ๘๐
เส้น พอสมควรแล้ว

ถ้าลูกเสือ ในค่ายพวกคอยจับ เห็นเพื่อนลูกเสือด้วยกันกำลังจะเข้ามาจับผู้ลอบ
เข้าค่ายจะไปช่วยเขาก็จับก็ได้ แม้แต่จะแย่งกระแสนให้ครบทั้ง ๒ เท่า ๆ กันก็ได้ ควร
ขอมให้กระแสนอยู่ที่ตั้งเต้นจะจับก่อนดีกว่า

การเล่นสนุกสนานทั้งแก่คนจนเล็ก

เก็บลายเซ็น

การเล่นนี้เหมาะก็ขึงตัวคทมนนหนทางมาก ๆ แบ่งผู้เล่นออกเป็น ๒ ฝ่าย
คือ ฝ่ายขาวกับฝ่ายแดง จะใช้ผ้าขาวผืนแดงพันแขนหรือพันหมวก ให้เป็นเครื่องหมาย
ก็ได้ วางลูกเสือฝ่ายขาวไว้แห่งละคนห่างกันราว ๒ เส้น สักพักหนึ่ง (จะวางไว้ก็

แห่งก็ตาม แล้วแก้จำนวนลูกเสือที่เล่น แห่งหนึ่งของนายชาวคนหนึ่งและฝ่ายแดง
คอยระวังสองคน)

ฝ่ายขาวที่ไม่ได้อยู่ประจำแห่ง (ที่วางประจำแห่งไว้แล้ว เกล่อนที่ไม่ได้)
จะเห็นพยายามเข้ามาเอาลายมือผู้ประจำแห่งให้ไว้ โดยมีให้ฝ่ายแดงแต่ที่กองทัพ
ได้ ผู้ประจำแห่งคอยให้อาณัติสัญญาผู้ที่จะเข้ามาเอาลายมือไว้ คือเมื่อเห็นว่าผู้ที่จะ
เข้ามาเอาลายเช่นนั้นจะไม่รบกวนอันตราย กล่าวคือจะถูกฝ่ายแดงจับ ก็ยักใช้ห้ามอย่า
ให้เข้ามา เมื่อเห็นว่าปลอดภัยไปจึงให้เข้ามา ถ้าผู้ที่จะเข้ามาเอาลายเช่นเข้ามาได้
ก็ประสงค์แล้ว ฝ่ายแดงก็ยอมให้ผู้นั้นออกไปยังแห่งอื่น ๆ ได้โดยสะดวก ก็จึง
ไม่ไปจับกุมที่อื่นอีก

เมื่อเอาลายเช่นไปเทียบลายเช่นครบแห่งก็จะกลับแหล่งเดิม (เพราะวาง
แห่งต่าง ๆ เป็นวงไว้) ใครได้ลายเช่นมามากที่สุดเป็นผู้ชนะ เมื่อถูกจับแล้วต้องงด
การไปเทียบลายเช่นจากที่อื่น ๆ ที่เคย

ข้อบังคับ

๑. ต้องไม่ซ่อนหรือขโมยในร้านขายของต่าง ๆ
๒. ต้องหลบหลีก หรือจับกุมกันในถนนหนทางเท่านั้น
๓. ผู้เล่นต้องรู้ตัวว่า แห่งต่าง ๆ ที่วางไว้อยู่ที่ไหน
๔. ฝ่ายแดง ๒ คน ระวังแห่งไหนของประจำแห่งนั้น จะเที่ยวไปจับ

ตามแห่งอื่น ๆ ไม่ได้

อะไรแปลกตา

แบ่งผู้เล่นออกเป็น ๒ พวก ให้พวกหนึ่งเดินไปริมถนนข้างขวา อีกพวก
หนึ่งเดินไปริมถนนข้างซ้าย เมื่อเห็นสักทางที่กำหนดให้แล้ว ให้พวกเล่นเดินกลับ
เปลี่ยนข้างกัน คือพวกเดินทางขวากลับเดินทางซ้าย พวกเดินทางซ้ายกลับเดินทางขวา
จะปล่อยลูกเสือให้เดินออกไปเป็นแถวก็ได้ แต่ถ้าปล่อยออกเดินไปคราวละ
คนสองคนจะดีกว่า ลูกเสือทุกคนมีกระดาษกินสอพร้อม สำหรับคำสั่งของต่าง ๆ ที่

ไหนในเวลาเกินว่า แผลกตาอย่างไรข้าง กล้าคือเสนาเฮน ข้ายไม่ทรง ของใน
ร้านไม่เทียบ วร (ไม่ต้องสั่งเสกความเร็วความช้าของยานพาหนะซึ่งเกิดขึ้นไปมา
ตามถนน เพราะกรรมการจะไม่มีโอกาสชอบได้เห็นวิ่งไต่)

เมื่อผู้เล่นเกินทางกลับมาแล้ว ให้เขียนชื่อไว้ท้ายกระดาษที่ ไต่เข้ามาส่ง
ให้กรรมการ ซึ่งจะเขียนให้คะแนนตามมากตามน้อย สำหรับสิ่งที่สังเกตแปลกตามา
ฝ่ายไหนให้คะแนนมากที่สุดก็ชนะ ควรมารางจดพิเศษสำหรับลูกเสือผู้ ไต่สังเกต
มากที่สุดด้วยสักรางวัลหนึ่ง

ความประสงค์ ในการเล่นนี้ ไม่ใช่แต่ระฝึกหัดให้ลูกเสือสังเกตอย่างเดียว
ประสงค์จะให้ลูกเสือรู้จักบังคับเวลาทำอะไรลงไปด้วย เพื่อให้เพื่อนกันเห็นหรือ
รู้ทันว่าทำอะไรลงไปเมื่อไร

จะกำหนดเวลาให้เล่นหรือไม่ ไม่สำคัญสำหรับการเล่นนี้

ใกล้และไกล

ผู้กำกับคุมหมู่ลูกเสือเดินทางไปตามถนน ผู้กำกับเป็นผู้นับชื่อสมาชิกลูกเสือ
ที่เดินไปดักจับทุกขณูช ก่อนออกเดิน ผู้กำกับจะอธิบายความประสงค์ ให้ลูกเสือฟัง

ความประสงค์ ในการเล่นนี้ คือให้ลูกเสือ สังเกตดู สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ กำกับจะบอก
ให้ก่อนเวลาออกเดิน

ลูกเสือต้องคอยระวังสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการ เมื่อพบเข้านแล้วต้องวิ่ง ไปบอกผู้
กำกับ หรือนำสิ่งที่พบไปให้ ผู้กำกับจะให้คะแนนตามสิ่งที่ ไต่พบ ใครให้คะแนน
มากที่สุดก็ชนะ

สิ่งที่ต้องการควรเป็นสิ่งแปลก ๆ ต่าง ๆ ให้เห็นได้ใกล้และไกล เพื่อเป็น
การฝึกหัดความสังเกตของลูกเสือ ให้รู้สึก ใกล้ไกลของสูงและเข่งต่ำ ควรเลือก
สิ่งต่าง ๆ ราว ๑๐ สิ่ง เช่นของที่อยู่

หาไม้ขีดไฟได้อันหนึ่ง	ให้คะแนน ๑
หาลูกกลมโคกลูกหนึ่ง	๑๑ ๑
เห็นรอยเท้าคน	๑๑ ๒
เห็นรอยประทับเสื้อหรือรองเท้าของผู้เดินทาง	๑๑ ๒
เห็นม้าสีเทา	๑๑ ๒
เห็นนกพิราบชน	๑๑ ๒
เห็นนกกระรอกเกาะเชือก	๑๑ ๑
เห็นปล่องไฟขึ้น	๑๑ ๒
เห็นหน้าต่างพังหรือแตก	๑๑ ๑
เห็นคันนมม่วง	๑๑ ๑

วืงรายงาน

ให้ลูกเสือวืงไปยังที่สำหรับขีดใบโฆษณาผาก ๆ มีกรรมการคอยกำกับดู
 เวลาอยู่กันนั้นผู้หนึ่งคอยระวังไม่ให้ลูกเสือหยุกกใบโฆษณาต่าง ๆ เกินหนึ่งนาที ห้าม
 ไม่ให้ลูกเสือขระไรลงในกระดาษเลย ให้ใช้แต่ความจำอย่างเดียว เมื่อลูกเสือ
 หยุกกที่สำหรับขีดใบโฆษณานั้นหนึ่งนาทีแล้ว ก็วืงกลับมารายงานว่ามีใบ
 โฆษณาเรื่องอะไรบ้าง ใครทำได้มากถูกต้องเป็นผู้ชนะ

หลวงพลีชัยศาสตร์วิธาน

นายหมื่นศรี

เจ้าหน้าที่ประจำแผนกยุปนายก

(คัดจากวิทยากรเล่ม ๑๗ พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๑๒๔๒)

การเล่นของลูกเสือ

เหล่าสมุทรเสนา

ข้อของต้องห้ามข้ามค่าน

ผู้สอนของต้องห้ามให้ช้อนของไว้ในหม้อก่อนที่เริ่มฟัง และยกส่งให้คน
หนึ่ง ในจำพวกของตน เป็นผู้นำของที่ช้อนไว้ ไปช้อนยังที่อีกแห่งหนึ่ง ออกจากที่ตั้งราว
๒๐ เส้น สมมติให้ลูกเสือคนหนึ่งเป็นพวกช้อนของ ส่วนคนที่กระจ่ายของจากที่ช้อน
เดิมไปยังที่ช้อนใหม่นั้นต้องมีธงเท้าตอกเหล็กยื่นเครื่องหมาย ให้เห็นรอยเท้าของตน
แปลก กว่าคนอื่น ๆ ทั้งหมด ก็นั่งที่ ต้องมีกระสวย หรือข้อมแขก หรือสร้อยไป กว้าง
(สมมติว่าของที่ช้อนห้ามนั้น)

“ แคน ” ค่านนั้นคือเริ่มฟังหรือตามหาก ซึ่งอยู่ระหว่างพวกช้อนของและ
ที่ ที่ จะย้ายของไปช้อนใหม่

สมมติให้ลูกเสือ ๒ คน เป็นผู้รักษาค่าน มียามคอยตรวจดูทุกทิศทาง ต้อง
กำหนดยกเท้าให้เล่นด้วย พวกช้อนต้องข้ามค่าน ในระหว่างเขตที่กำหนดไว้

เมื่อข้ามเห็นผู้นำของไปช้อน (ระวังเท้าเหล็กตอกแยกกับคนอื่น) ข้าม
แคน ต้องรีบออกตรวจรักษาค่าน ซึ่งจะต้องทำอยู่ไม่ห่างจากขงมากน้อย ให้รีบออกจับ
ก่อนผู้ช้อนนำของไปยังที่ช้อนใหม่ได้

ข้ามค่านควรยืนระยะห่างกันราว ๕ เส้น พวกช้อนต้องนำของที่ช้อนออกจาก
ที่เดิมภายในเวลาที่กำหนดไว้ (ระวังอย่าให้ถูกเวลาน้ำขึ้นได้) พวกช้อนต้องพยายาม
ตรงข้ามกันอย่าให้ไปกามผู้ที่ตนได้เลือกให้ไปช้อนของยังที่ใหม่ได้ เพราะว่าในตอน
แรกนี้ ข้ามค่านยังสังเกตไม่ได้ว่า คนไหนเป็นผู้ได้เลือกตนเหล็กตอกแยกกับคนอื่น

ขุมทรัพย์

สมมติว่า มีผู้ฝังทรัพย์ไว้ ในเกาะแห่งหนึ่ง มีสายแหว่งขอกทางขอกเครื่อง
หมายทั้งไว้ควย สมมติว่า สายแหว่งอยู่ไกล ๆ อกทางจะชนเกาะนั้นแห่งหนึ่ง หมูเล็กเสื่อ
ก็องพวกนั้นมาหาเขาเอง ต้องให้ลูกเสื่อพายหรือทกรรเขียงมาแต่ไกลพอสมควร เมื่อ
พบสายแหว่งแล้วต้องค้นหาขุมทรัพย์จนได้ พวกที่หาสายแหว่งและพบขุมทรัพย์แล้ว
ก็องระวังอย่าทิ้งร่องรอยไว้ ไกล ๆ ขุมทรัพย์นั้น เพราะว่าหมูเล็กเสื่อทักามมากทหลังจะ
ขยไต่หรือค้นหาทรัพย์ได้ โดยง่าย

เมื่อหมูแรกพบสายแหว่งพบขุมทรัพย์แล้ว ต้องย้ายที่ซ่อนทั้ง ๒ สิ่งเสียใหม่
สำหรับลูกเสื่อหมูหลัง ๆ หมูไหนนำทรัพย์มาได้ในเวลาอันยทสท เป็นหมูที่ชนะ
การเล่น จะใช้เล่นตามท ท ไม่มีเกาะ แคมแม่น้ำหรือลาคลองก็ได้ สมมติ
ให้กรรมฝังข้างหนึ่งบนเกาะเสียกแล้วกัน

จับสลัด

สลัดพวกหนึ่งกำลังขนทรัพย์มาซ่อนในถ้ำสลัดแห่งหนึ่ง (ใช้ชื่อคนละก่อน
และใช้สถานที่แห่งหนึ่งเป็นถ้ำก็ได้) แล้วกรีขไปลงเรือ

ลูกเสื่อหมูหนึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ แยกย้ายคอยของกันไม่ให้สลัดขนฝังได้ ทาง
ก็องเรียรายกันไป พชคนหนึ่งเห็นพวกสลัดขนฝังกรองขอกกัน เลยพามารวมกันเขิว
ทอสลัดขสลัด ถ้าจำนวนพระภิกษุสงฆ์น้อยกว่าพวกสลัด จะนับว่าสลัดชนะ พระภิกษุสงฆ์คว
ทงมันขยู่ไกล ๆ ฝัง และใช้อาณัติสัญญาณคยเว็ขกรวมกำลังกันให้ได้โดยเร็ว เมื่อ
เห็นพวกสลัด

ซักคะเยอ

สมมติว่ามีไม้ท่อนใหญ่ (ซุงเป็นเหมาะ) ลอยน้ำมา ลูกเสื่อทั้ง ๒ พวก
เห็น ค้างก็ซอกไปชิงเก็บ พอเรือไปถึงซง คนหรือเรือก็ผูกซงลากเขามา ใครไปถึงก่อน
ผูกไต่ก่อนก็ไต่ลากมาก่อน ส่วนผู้ไปถึงทีหลังก็องรีบคามาไป แล้วผูกปลายซงอีก
ข้างหนึ่งลากเขามา ใครลากมาได้ถึงท ท ซอกเรือไปก่อนเป็นผู้ชนะ

กรรมการของกาหนดที่ ลกเสอทั้งสองลางะออกไปผกซง และคววเสาชง

ไปอยู่ระหว่างกลางลกเสอทง ๒ พวก คณะณะให้เท่ากัน ถ้าสายนาทศ ควรวลคกน
อยุ่เหอนาควงทง โคนาควงทง

ผู้เล่นคองยงคอบยวชาในลกเสอของคณรคยาระเบยบให้เรยเรย คชให้

พรอมกันแวงหรือพายหรือคกรรชย กยทงคองพยามอยาหนาเนทอเวาระคคคก

ซงจะเนทางทำ โทเนพซาโค โดยงอย การเลนนเนนถารหคคสปลนอย่างคควย

การเล่นในน้ำ

มีหลายอย่าง เช่นฟคยอตนในน้ำ ถาน้ำไมสูลกพอทยงตง ไซมอชยลुकโยน

ไปให้เข่าระคกน, บนเสาชไลมนามน ควรวกเสอให้เนนสคทนอยอย่าให้ครงนค,

วายนานชง, ซงเข้าพวงมาตยชชชท รลท

การเล่นสำหรับผู้ป่วยพยาบาล

นักโทษเจ็บ

ให้ลูกเล็ก ๆ เป็นนักโทษหรือเชลยศึก ถูกมัดกิ้งอยู่ห่างจากค่ายราว
เดือนหนึ่ง และสมมติให้นักโทษเหล่านั้นเป็นมูพรากจากสภีระช่วยเหลื่อผู้เล่นไม่ได้ จำนวน
ผู้เล่นมีเท่าไร จำนวนนักโทษต้องมีเท่านั้น

ผู้เล่นจะอยู่พร้อมกันที่ค่าย พอใกล้อาทิตย์ตกก็ตรงออกไปที่นักโทษ
ของตน แก้มักออกแล้วแบกมายังก่าย ใครถึงค่ายก่อนได้ ๑๒ กระแวน ผู้เล่นจะแก้มัก
นักโทษเมื่อแรกไปถึงหรือเมื่อพามาที่ยังก่ายแล้วก็ได้ แก่จะนับว่าได้กระแวนเมื่อแก้มัก
ออกแล้ว

ห้ามมิให้ ใช้มือและห้ามไม่ให้นักโทษช่วยเหลื่อผู้เล่นอย่างหนึ่งอย่างใด
ถ้ากัษจะทิ้งคอบุคความว่องไว อากาวิททำของผู้เล่นอยู่เสมอ ว่าถูกต้องสมควรหรือไม่
ถ้าผู้เล่นใช้กรียาทมาเช่นอันตรายแก่นักโทษคนเจ็บ ในการแก้มักหรือแบกมา ปรต้อ
ถูกหักกระแวน

ใครได้กระแวนมาก เป็นผู้ชนะ ไม่จำเป็นว่าคนที่มาค่ายก่อนชนะ หรือมา
ที่หลังชนะ ถ้ากว่าย่นาคนเจ็บเข้าค่ายได้ก่อนได้ ๑๒ กระแวน แต่อาจถูกหักออกเสีย
๓ กระแวนก็ได้ ผู้ที่มากหลังได้ ๑๐ กระแวนไม่ถูกหักกระแวนออกเลย ก็อาจเป็นผู้ชนะ
ได้ แต่โดยมาก คนที่ทำการสำเร็วก่อนมักเป็นผู้ชนะ

การเล่นนี้เป็นกาวิทให้รู้จักวิธีแก้มักอย่างละม่อม กษทงหควธ
แยกหามคนเจ็บให้ถูกต้อง ในระว่องไวพร้อม

ช่วยชีวิต

ผู้สขชาวพทนางวงมาทกายรายงานว่า ไค้ดักซาคักไล่ตามมา เมื่อกำลังอยู่
ในแดนของซาคัก ไค้สังเกตเห็นพวกของคน นอนกึ่งอยู่กึ่งนอนหนึ่ง กระดิก กระเคียว ไม่ไค้
กยทั้ง ไม่มีทางที่จะช่วยเหลืออย่างใดไค้ด้วย ผู้กักขังซนนมหม่ลูกเสื่อแล้วเงงเวอง
ให้ฟัง และเรียกหาผู้อสาไปช่วยเขาคนเจ็บกลยมา

ผู้อสาจระทองไปค้นหาคนเจ็บ (คืองซนคนเจ็บไว้ในพุ่มไม้หรือทกาบังสย ๆ
สักหน้อย) แล้วนำมายงกายให้ไค้ ไค้ยไม่ไห้ซาคักยไค้

การเล่นของการลูกเสื่อผู้อสาแก่งเวง ๆ เพราะก้องสมันคิดว่าคนอยู่ในแดน
ของซาคัก ถ้าพบซาคักเขาต้องพยายามหลบหลีกให้ไค้ เมื่อควรจะชอนคนเจ็บไว้ไค้
แล้วควเองเลยงออกไปเลียทางหนง แล้วจงหาทางมายงที่ชอนคนเจ็บ นำคนเจ็บมา
ค้ายต่อไป กยงค้ สดแต่ย่ำไห้ซาคักยไค้ทานัน ก้องมีฝ่ายซาคัก ๒ คนจงจะรบผู้
อาสาไค้

ท่างว่าไค้เตรียมคนเจ็บไว้ค้แล้ว และเมื่อมีผู้นำชวมาชรถก้าแห่งที่คนเจ็บ
อยู่พอเป็นเลา ๆ ควรไห้ลูกเสื่อที่ไม่ไค้อาสาออกไปเป็นซาคักอยู่ในแดนซาคัก ถ้ามีคน
เล่นมาก จะจงไห้ผู้อสาหลายคนไปช่วยคนเจ็บหลายคนก็ไค้

การเล่นเช่นการสอหักความคึกไหวพริบซ่างค้ที่เกยว

ค่ายร้าง

ลูกเสื่อหม่หนงเดินไปดิงค่ายแห่งหนงซ่งเช่นค่ายร้าง เจ้าของเกิมทั้งหนงไป
เลียแล้ว ในค่ายนนมคนเจ็บมีกระดาษยค้บอกว่า “ถูกยงที่ทวทวย” และถค้ไปอีก
หน้อยมีคนเจ็บหมายไว้ว่า “ตะโพกหัก” และอีกคนหนงสมมติว่า ถูกยงแต่อกสำห
กลานไปพุ่มอยู่ เลือกไหลไม่หยุดจนสลายไป

ลูกเสื่อหม่ก้ไปพบค่ายเขานนคองทากหนาทลูกเสื่อทหนท กล่าวค้ทของเขาชวย
คนเจ็บไค้ยณัพลัน

ถ้าคอยสังเกตดูว่าลูกเสือทำอย่างไร จะเห็นเป็นการขื่นและสนุกมาก ลูกเสือ
 สำรองคงจะไปเสียเวลาปลงอนิจจังคนตายเสียทั้ง ๑๐ นาที และเมื่อปล่าปลกกับคนตาย
 พอแล้วคงจะรักทำแปลตามศพไปฝังกัน เมื่อเสร็จธุระแล้ว คงจะหันไปพบคนตะโปก
 ทักเข้า แล้วคงจะช่วยกันหามไปรักษา ซึ่งจะทำให้อาการยิ่งร้ายขึ้นอีก และคงจะพัน
 ผูกขาข้างที่ไม่เป็นอันตายด้วยเงื่อนตาย และในที่สุดคงจะทำวิธีให้คนเจ็บหายใจโดย
 ไม่มีประโยชน์เลย หรือทั้งคนเจ็บไว้ทนเอง บางทีอาจจะแลข้ามคนที่เหลืออีกไหลไม่
 หยุดไปก็เห็นได้ ทกลงคนนั้นคงเลือดออกหมด ตายอยู่นั่นเอง

คราวนี้ คอยสังเกต หมอลูกเสือ ที่ชำนาญ ในการ พยายาม เบื้องต้น มาทำหน้าที่
 ผูกปากขซึ่งลูกเสือหมอนพอเห็นสิ่งต่าง ๆ เขาก็จะสนนัยฐานไว้ว่า คงเกิดรบพวงกันทันที
 แล้วก็จงจวางยาม ๒ คนทันที เพื่อบอกกันถึงครุที่จะหวนมารบวงนอก พอเห็นคนตาย
 พวกลูกเสือจะไม่ยอมเสียเวลานาน พอเห็นว่าตายก็คงปล่อยให้นอนไว้ โดยอยู่โดยลำพัง
 พอถึงคนตะโปกทัก ก็คงเข้าเผือกให้ทศกรนเอง แล้วคงจะใส่แปลตามมาอย่างรววิง
 ลูกเสือคนหนึ่งเห็นผาขาวมาผงอยู่หรือทงอยู่ ๓ ผืน ก็คงชวนให้พวกลูกเสืออื่นตาเจ้าของ
 ผาอีกผืนหนึ่ง เมื่อตาได้แล้ว คนหนึ่งก็จะเปลืองผ้าพันคอออกทำชะเนาะขึ้นห้ามเลือด
 ไม่ให้ไหลออก ชะเนาะของคนที่ ๓ นี้ก็จะรอดได้

การเล่นทำเช่นเล่นละครก็ได้ และเหมาะกว่าเล่นแข่งกันมาก

ผลัดเป็นหมอ

ถ้าได้เล่น ๒ หมู่เป็นเตมวาระ (ไม่ควรจะให้เกินกว่า ๒ หมู่) หรือจะนับยกว่า
 เพียงหมู่เดียวก็พอ ถ้าได้ ๒ หมู่ก็จะได้เป็นการแข่งขันระหว่างหมู่ก็ต่อหมู่ ครั้งแรกให้
 ทีมหนึ่งทำหน้าที่หมอบอกหมู่หนึ่งเป็นทีมเจ็บ คนเจ็บจะต้องบอกอาการช่วยให้ทีมฟัง จะ
 บอกว่า ช้อเคสสิก มีคบาด ฯลฯ แล้วทำอาการประกอบด้วยการเจ็บให้สม เช่น ทำอา
 เขยอก หรือชิว ฯลฯ ด้วยก็ได้ หมอบจะต้องบอกวิธีแก้หรือรักษาให้ทุก ๆ โรค ผู้กำกับ
 จะเป็นผู้คอยฟังคอยทักสนว่า หมอบจะบอกแก้วิธีรักษาถูกต้องหรือไม่ ถ้าบอกถูกต้องสำหรับคน

เก็บคนหนึ่ง โคตะแมนหนึ่ง เมื่อหมอบทุกคนตรวจอากาศคนเก็บทุกคนแล้ว ให้กรรมการ
รวมคะแนนที่โคไว้ แล้วจึงผลัดให้หมอบคนเก็บเป็นหมู่หมอบข้าง และทำต่อไปเช่นเดียวกัน
เมื่อรวมคะแนนในที่สุด หมุ่ไหนโคคะแนนมาก หมุ่ไหนเป็นชนะ

ถ้ามีการเล่นน้อย ให้เล่นเป็นการแข่งขันระหว่างครัวลูกเสือได้ ใครโคคะแนน
มากเป็นชนะ ทุกคนต้องเขียนหมอบออกวางแถวรักษาทรงหน่ง และต้องเขียนคนเก็บให้หมอบ
รักษาทรงหน่ง

การเล่น เช่นการผูกศอก ให้เด็ก เขา ไรจาว อีกรชน พยายามต่าง ๆ ใค้อย่างก็
ผูกศอกหรือกรรมการจะช่วยคนเก็บตามวิธีหมอบออกให้ทำ เพื่อสอบความรู้อของหมอบ
ออกชั้นหนึ่งก็ได้เมื่อเห็นควร

การเล่นทำให้แข็งแรง

ยึดแขนยื่น ให้ผู้เล่นหันหน้าเข้าหากัน ยืนห่างกันราว ๒ ศอก แล้วเหยียด
แขนไปข้าง ๆ มือค้อมมือประสานกัน (หว่างนิ้วเข้าหว่างนิ้ว) ก่อนไปให้เอนตนเข้าหากัน
จนอกประทะกันแล้วต่างก็เอาอกคั้นจนกว่าจะถึงฝ่าหรือเขตกัก้าหนักไว้ พอลงมือแล้วกัก้า
ให้เห็นน้อยพอใจเห็นโคแล้ว แต่ถาเล่นไปสักสองสามวัน ก็ระทดคั้นกันอยู่ไค้นาน

ขอมศอกเข้า ให้ผู้เล่นยืนหันหน้าเข้าหากันมือค้อมมือประสานกัน แล้วให้
พยายามกัก้าจนศอกเข้า ใครลงศอกเข้าก่อนเป็นแพ

เตะกัน ให้ผู้เล่นยืนหันหน้าเข้าหากัน ไขว้แขนไปข้างหลัง และค้อมขมคั้น
เฉียง แล้วต่างก็พยายามเข้าคั้นทไมโคไซ้นับคให้ล้ม ใครล้มลงก่อนเป็นแพ

หลังตรง ลูกเสือหนึ่งค้อมนอนหงายราบลง แล้วออกมหนึ่งยกทวชน ผุด
นอนค้อมพยายามทำทให้หลังชอนกว่าลูกยก โคยกคั้นชันค้งตรงแล้ว ถ้าทำได้ เป็น
เครื่องแสดงว่ามีหลังแข็งแรงทเฉียง

หลวงพลชยศาสตรวชาน
นายหมู่ใหญ่
เจ้าหน้าที่ประจำแผนกอุปนายก

การเล่นของเล่นไม้และลูกเสือ

การเล่นสำหรับจับของ

(๑) ย่องจับถ่วง (หรือแฝงกายเข้าใกล้)

สมมติให้ผู้กำกับหรือของผู้กำกับเป็น "ถ่วง" ห้ามไม่ให้ซ่อนคน แต่จะเคลื่อนที่บ้างก็ได้

ให้พวกลูกเสือไปเที่ยวหากถ่วงและพยายามเข้าไปจับโดยไม่ให้ถ่วงเห็น

เมื่อผู้กำกับหรือของผู้กำกับ (ที่เป็นถ่วง) เห็นลูกเสือหมอบหลบเข้ามาให้บอกลูกเสือขึ้นขึ้นทันทีและให้คอยจับที่นั้น จะหลบเข้ามาจับถ่วงอีกไม่ได้ เมื่อหมดเวลาให้ผู้กำกับหรือของผู้กำกับร้องขึ้นว่า "เวลาหมดแล้ว" แล้วลูกเสือทั้งหลายจะต้องยืนขึ้นตามทศของตน ใครอยู่ใกล้ผู้กำกับมากที่สุด ผู้นั้นชนะ

จะเล่นการเดินคล้ายอย่างนี้เพื่อลองกว่าลูกเสือของเขา ๆ เป็นหรือไม้ก็ได้ ให้กรรมการคนหนึ่งผูกตาเสียแล้วให้วางลูกเสือห่างจากผู้ผูกตาราว ๑๐๐ หลา แล้วให้ลูกเสือคอยย่องเข้ามาจนกระทั่งกรรมการได้ ลูกเสือจะต้องทำโดยเร็ว ราวนาทีครึ่ง เพื่จะได้มาแต่ตัว "อ้ายโมง" ได้โดยไม่ให้เขาได้ยินเลย การเดินนั้นควรเล่นตามทศมกไม่แห้ง ๆ หรืออันกรวดคอกอยู่มาก

(๒) ย่องเข้าและรายงาน (หรือแฝงกายรายงาน)

ให้กรรมการอยู่ในที่แจ้ง แล้วให้ลูกเสือไปทางตะวันตกหรือจะไปเป็นคู่ๆก็ได้ ให้ลูกเสือไปห่างกรรมการราว ๒๐ เส้น เมื่อกรรมการให้สัญญาณบอกธง ลูกเสือทั้งหลายจะต้องซ่อนคนแล้วต้องพยายามแอบของงนเข้าใกล้กรรมการได้ เมื่อกรรมการบอกธงอีกครั้งหนึ่ง ลูกเสือทั้งหมดต้องยืนขึ้นแล้วเข้ามารายงานเรียงตัวว่า กรรมการได้ทำอะไรบ้าง จะให้รายงานปากเปล่าหรือเขียนก็ความแก่จะสิ่ง

ในระหว่างเวลาเล่น กรรมการต้องคอยระวังลูกเสือให้เรียบร้อย และเมื่อ
กรรมการเห็นลูกเสือคนใดลูกเสียนั้นจะร้องถูกหักหม้ายออก ๒ หม้ายทุกครั้ง กรรมการ
จะทำการรักษาอาการอย่างไร ๆ ก็ได้ เช่นนั่งแล้วลุก, ตกเข้าสองถล้อ, ชับเหงือ, ถอด
หมวก, เดินวงไปวงมา เป็นต้น เพื่อจะให้ลูกเสือมีเรื่องเข้ามารายงานเท่านั้น

ถ้าลูกเสือนำงานถูกตามการรักษาอาการของกรรมการที่ใดก็กระทำไป ระเบียบ
หม้าย ๓ หม้ายสำหรับขอโทษ

กรรมการควรทำแผ่นกระดาษมีช่องให้หม้ายต่าง ๆ มีช่องหม้าย สำหรับหัก
ออกมีชื่อลูกเสือและมีช่องเลขที่เสียก่อน เพื่อจะได้ไม่เปลืองเวลาที่ของตรวจข้อให้
หม้ายมากมายไปเปล่า ๆ

(๓) จับลูกเสือ

ให้ลูกเสือคนหนึ่งล่วงหน้าไปซ่อนกำบังตัว แล้วจึงให้พวกที่ยังเหลืออยู่ออก
ตามหา ลูกเสือที่ไปซ่อนอยู่ก่อนต้องพยายามกลับมายังที่เดิม ให้ได้ โดยไม่ให้พวกที่
ตามมาเห็นหรือจับได้ พวกที่ติดตามหาจะออกตามแยกกันไปทุกทิศทุกทาง ถ้า
ผู้ซ่อนไปซ่อนห่างจากที่ซ่อนออกไปมาก พวกที่หาจากต้องแยกอยู่ห่างกันมาก เมื่อถึงที่พบ
ผู้ซ่อนกำบังอยู่ และทีมผู้ซ่อนอยู่นั้นก็จะเดินไกลกว่าจะกลับมายังที่เดิมได้

(๔) สะกดรอย

ให้ลูกเสือหมู่หนึ่งสะกดรอยตามข้าศึกหมู่หนึ่งซึ่งกำลังเดินทัพอยู่ ลูกเสือ
หมู่สะกดรอยต้องพยายามเดินตาม "ข้าศึก" ให้ใกล้ที่สุดที่จะใกล้ได้ และควรระวัง
ลูกเสือคนหนึ่งหรือสองคนเดินหน้าไปก่อน เพื่อจะได้ให้สัญญาณว่าของสะกดรอยควร
เดินต่อไปหรือไม่ ถ้า "ข้าศึก" เห็นลูกเสือสะกดรอยตามมาให้ไล่ตามจับ ถ้าจับได้
ลูกเสือนั้นจะคอยเดินต่อไปในกองข้าศึกด้วย "กองข้าศึก" จะแยกออกเป็นสองพวกก็ได้
แล้วให้รวมกันที่หลังหรือจะทิ้งไว้ แอบอยู่ข้างทางข้างก็ได้ ระวังพวกสะกดรอยเพียง
แค่นี้ก็พอแล้วเท่านั้นก็พอจะจับได้ ถ้ากองข้าศึกของกันไม่ให้ของสะกดรอยตามมาได้
ราวทาง ๕๐ เส้นหรือจับพวกสะกดรอยได้มากกว่าครึ่ง ระวังว่ากองข้าศึกเป็นผู้นำ

(การเล่นนี้จะเล่นในเวลาเดินทางไกลก็ได้ จะเห็นประโยชน์มาก เพราะที่ที่
เดินไปก็เป็นที่ใหม่ ๆ แปลกตาเสมอ)

(๕) ชุ้ม

ให้กองลูกเสือเดินไปทางใหม่ และให้หมู่ลูกเสือเป็นขบวนทั้งสองข้างคอยระวัง
ภัย เมื่อจะมีข้าศึกซ่อนชุ้มคอยโจมตีอยู่ข้างทาง

ให้หมู่ลูกเสือ "ข้าศึก" ๒ หมู่เดินตามข้างหลังและพยายามส่งหมู่หนึ่งไป
ข้างหน้ากองที่คอยอยู่ แล้วโจมตีทั้งข้างหน้าและข้างหลัง

ให้หมู่ลูกเสือข้าศึกตามกองลูกเสือไปจนถึงที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเหมาะแก่การที่จะ
แยกหมู่ซุ่มโจมตีสอยไปข้างหน้าได้ ก็ให้หมู่หนึ่งเดินซุ่มโจมตีสอยไป แล้วชุ้มขบวนทาง พอส
กองเดินทางมาถึงให้ออกโจมตี และหมู่ที่ตามมาต้องช่วยตีกระหนาบด้วย ถ้าจะให้
การตีกระหนาบสำเร็จ หมู่หลังกองต้องกระเวลาที่เหมาะสม คือเวลาที่กองเดินถึงที่ชุ้ม
ของหมู่ที่ไปข้างหน้า

ถ้าพวก ในกองใหญ่ แต่เห็นหมู่ลูกเสือที่กำลังเดินซุ่มมา ก็ให้สะกดรอย
ไปตามจนถึงที่ชุ้มของหมู่ลูกเสือนั้น

การจับให้ ไซ้วิธีอย่างการเล่น "สะกดรอย" คือเพียงแค่ตะตัวกันกันชื่อว่า
จับได้

ตามรอย

(๑) หลบผู้กำกับ

ให้แยกของหนักแก่ผู้นำหมู่ทุกคน ๆ ละช่อง และบอกแก่ผู้นำหมู่ว่า ในช่อง
นั้นมักหมายสำคัญนัก และห้ามไม่ให้แยกของหนักกว่าจะถึงเวลาที่กำหนดให้ การ
คอยเวลาแยกของสำคัญนี้ทำให้ผู้เล่นรู้สึกทึ่งมาก และกระหายอยากดูข่าวทุกคน
เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ผู้นำหมู่ที่เล่นทุกคนก็แยกของออกดู ในช่องนั้น
แผนทอย่างหยาบของค่ายสแห่งหนึ่ง และเมื่าลังถึงนี้ - - - ทุกหมู่ทุกคนจะร้องไป

พร้อมพอกันที่สถานทีแห่งหนึ่ง ทุกหมู่จะแยกทางกันไปและต่างก็มุ่งไปที่ที่แห่งหนึ่ง
ซึ่งผูกมัดข้อมือกันไว้ ระวังอย่าให้วงเขคแคบนัก เพราะว่าถ้าไม่ให้เล่นที่กว้าง ๆ ก็จะมี
คนหาผูกมัดข้อมือกันไว้ จะมีการวิ่งให้แกพวกแรกที่ไปผูกมัดกันด้วย ทุกหมู่ก็พากัน
ร่วมทำการหาด้วยกัน ถ้าหาผูกมัดข้อมือยังไม่พบเมื่อเวลาผ่านไปแล้วครึ่งชั่วโมงหรือชั่วโมง
หนึ่งตามแต่กำหนดไว้ ผู้ผูกมัดจะเข้านกหวีดขึ้น เมื่อหมู่ต่าง ๆ มารวมพร้อมกันแล้ว
เป็นสัญญาณว่าหมดเวลาเล่น แล้วหมู่ต่าง ๆ จะเลิกทำการสอคนแนมหรืออะไร ๆ ได้

สถานที่เล่นควรเป็นทรงกลม ๆ มีทางข้อมือข้อมือเหมาะ ๆ กว้างในช่องข้อมือควรมี
ทางเดินต่าง ๆ กัน แต่ไม่ควรให้สั้นยาวกว่ากัน เพื่อจะได้ไม่เสียเปรียบในทางเดินไกล
เดินใกล้กว่ากัน

ของเล่นที่สอนให้ลูกเสือรู้จักสังเกตใจไม่ให้เบื่อกองดู เพราะความประหลาด
อยากดูก่อนเวลาที่กำหนดให้

(๒) คินหาทรัพย์

การเล่นนี้ของการความสังเกตและเขาวงกตไหวพริบในการสอคนแนม จำนวน
ผู้เล่นไม่จำกัดผู้เล่นมีหลายอย่าง ดังนี้.-

๑. มีทรัพย์ซ่อนอยู่ และลูกเสือรู้ว่าทรัพย์นั้นซ่อนอะไร และได้ร่องรอยพอ
เป็นคำให้สอให้คนอื่นได้ เช่น (ก) มีหนังสือเขียนไว้ที่เสาประตูว่า "ไปทางตะวันตก
แล้วตรวจประตูที่ ๓ ทางด้านเหนือของลานา" (ข) บนประตูนั้นมีเครื่องหมายลูกเสือ
ซึ่งไปทางทิศประตูทิศหนึ่งหนังสือเขียนไว้ว่า "ไปทางระหว่างทิศใต้กับทิศตะวันออก
เฉียงใต้จนถึงเสาโทรเลขที่ ๒๒"

ควรเขียนคำที่พอเป็นร่องรอยไว้ให้ลูกเสือไหวพริบคิดไว้ ไม่ควรเขียนไว้
ให้ง่ายให้จนนัก

๒. จะใช้ศาลหรือกระดานสี่มุมความประหลาดวันไม่ ฯลฯ ห่างกันราว ๑๐
ศอกไปตามทางที่ซ่อนทรัพย์ไว้ก็ได้ เมื่อไปถึงปลายทาง พอหมดศาลหรือกระดานสี่
แล้ว ต้องเข้าใจว่าทรัพย์ที่ซ่อนไว้อยู่ห่างไปเท่านั้นเท่านั้นศอก จะทำทางหมายไว้

หลาย ๆ ทาง เช่นทางหลอกไว้ข้างก็ได้ แต่ทางเหล่านี้คงเป็นทางไปรวมที่ชอน
ทรพย์ หรือวนเวียนอยู่ในทางที่ร่นำไปยังทรพย์นั้นจริง ๆ ก็ได้

(๓) กระดาษขาด

มีผู้ว่าทลยสำหรับชอนคงอยู่ภายในหม้อบ้านหรือบ้านแห่งหนึ่งเป็นต้น - - -
แต่ไม่รู้ว่าตรงไหนแท้ที่นั่น

ให้เขียนใจความแสดงหนทางที่ร่นำไปยังที่ชอนบนกระดาษแผ่นหนึ่ง แล้ว
ฉีกออกเป็น ๒ ท่อน เมื่อฉีกแล้วขมให้แก่หม้อมแข่งขันหม้อละชั้น
การที่ตกลงฉีกกระดาษนี้ออกก็ประสงค์จะให้การหา "ทลย" นั้นยากขึ้น
อย่างเดียวกันในธนาคารหัวหน้าเดิมมี ๒ คนต่างก็มีลูกกัญแจคนละดอก คือกระดาษ
ที่แจกนั้นเอง และต่างก็พยายามหาทลย ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ชอนทรพย์นั้น

(๔) ยิงสิ่งโต

สมมติให้ลูกเสือคนหนึ่งเป็นสิ่งโต ให้ลูกเสือ "สิ่งโต" นั้นฉวยหรือเมล็ดค
อะไรเต็มกระเป่า กยทั้งลูกเตนนีสหรือผลหกวางราวครึ่งโหล แล้วให้เดินล่วงหน้าไป
ก่อนราวชั่วโมงหนึ่ง (ลูกเสือ "สิ่งโต" นี้ควรสวมรองเท้าที่มเหล็กคอกเพื่อจะโตยค
กินแน่นและทิ้งรอยไว้ด้วย)

เมื่อ "สิ่งโต" ออกไปโตครึ่งชั่วโมงแล้ว ให้หมู่ลูกเสือตามไป มีลูก
เตนนีสหรือผลหกวางเป็นอาหารคนละผลข้างลูกขม เมื่อเห็นสิ่งโตเข้าระโตยง (คือชว่าง)
"สิ่งโต" จะชอนคนหรือหมอบคสถานหรือวงที่โตตามไร แต่ถ้า "สิ่งโต"
ไปตามกินที่แข็ง "สิ่งโต" จะต้องไปรบเมล็ดคหรือเมล็ดอะไรไว้ทุก ๆ ระยะห่าง ๒
หรือ ๓ วา เพื่อจะโตทิ้งรอยไว้ให้ลูกเสือตามได้

ถ้าพวกที่ตามจับหา "สิ่งโต" ไม่ได้ ะนัยว่าการเล่นนั้นเสมอกัน จะไม่
นับว่าใครเป็นแพ้หรือชนะ ถ้าพวกที่ตาม ๆ มาถึงที่ "สิ่งโต" ชอนอยู่และ "สิ่งโต"
เอาลูกเตนนีสหรือลูกหกวางปาถูกใคร ต้องนับว่านที่ถูกป่านั้น "ตาย" และจะยิง
(หรือปา) "สิ่งโต" นั้นไม่ได้ ะนัยว่า "สิ่งโต" ตายก็เมื่อ "สิ่งโต" นั้นถูกยิง

๓ ครั้ง จะปลุกเทนนีสขอลูก ๑ หรือผลหูกวางผล ๑ ไต่ครั้งเทียบเท่านี้ ไข่ไป แล้วเก็บเอามาฟอก ไม่ได้

(๕) เก็บเศษผ้า

ให้หาเศษผ้าสีหม่น ๆ ยาวราวคืบหนึ่ง (ไม่ควรใช้ผ้าสีสดฉาบ) ให้เอา เศษผ้าไปทิ้งตามทางที่จะเดิน ก่อนเดินควรขออนุญาตเจ้าของที่ที่เราจะต้องผ่านไป และควรระวังให้ลูกเสียบคิประทวนหรือส่วนเมื่อผ่านไป แล้วห้ามไม่ให้แหกริ้วหรือ ทิวอนัตราแยงแกสิ่งของต่าง ๆ ตามทาง

อย่าวางเศษผ้าตามพนักกัน ควรผูกไว้ตามประตูหรือรั้วหรือกิ่งไม้ ทั้งระยะ ไร่ราว ๑๒ วา ระหว่างเศษผ้าสองชิ้น ให้ลูกเสียบสองหรือสามหม้อยกเดินไปตามทาง ที่วางเศษผ้าไว้โดยเร็วที่สุดที่จะไปได้ และให้ลูกเสียบเก็บเศษผ้าขึ้นมาด้วย เมื่อลูกเสียบ เห็นเศษผ้าก็ให้ร้องบอกขึ้น เพื่อลูกเสียบอื่น ๆ จะรู้ว่าไต่ไปถึงแค่นั้นแล้ว และให้ ลูกเสียบผู้พบเศษผ้าหยิบเศษผ้าให้แก่ผู้นำหม้อ

ขณะเมื่อเดินทางอยู่ ห้ามไม่ให้ลูกเสียบคนหนึ่งคน ไต่ร้องบอกขึ้น เว้นแต่จะ ไต่พบเศษผ้าหมายทางเดินนั้นจริง ๆ

หม้อที่เก็บเศษผ้า ไต่มากที่สุดเมื่อถึงปลายทางแล้วเป็นพวกที่ชนะ การเดินนี้ จะทำให้ผู้กำกับสังเกตลูกเสียบไต่ว่าคนไหนเป็นพวกที่หาทางคดที่สุด

การเล่นนี้ทำให้ลูกเสียบรักดูเครื่องหมายหรือธงของสูงได้ และจะทำให้ ไม่ให้ลูกเสียบมันสยบกันหม้อของใครเลย แต่แข่งก้าวเท่านั้น.

หลวงพ่อดีชยสาสตร์วิธาน

นายหมู่ใหญ่

เจ้าหน้าที่ประจำแผนกอุปนายก

(คัดจากวิทยากรย์ เล่ม ๑๘ พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๔๒๑)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์
กรมสารบรรณทหารเรือ
นายชก นพ โสทรกานนท์
ผู้พิมพ์โฆษณา ส. ก. ๑๓